

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Michal Rousek

Životní spokojenost dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Životní spokojenost dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Litomyšli dne 21.3.2015

Podpis .....

Rád bych poděkoval vedoucí práce PhDr. Jitce Plischke, Ph.D., za odborné vedení a podnětné rady při zpracování závěrečné bakalářské práce. Velké poděkování patří i mé rodině za podporu při studiu.

**„Děti ty zasluhují pečlivé pozornosti, any sami brániti se nedovedou.
Hled'me v nich odchovati sobě zdravé, duševně i tělesně vyvinuté, vzdělané
občany a nebude nám třeba starati se později o trestance a mrzáky.“¹**

Vojtěch Franc, 1884

---

¹ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha : Portál, 1999, s. 25.

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	9
1 Dospívání.....	9
1.1 Fáze dospívání.....	9
1.2 Nejdůležitější vývojové úkoly v období dospívání.....	12
2 Psychosociální vývoj lidského života	14
2.1 Eriksonova teorie	14
2.2 Krize a vyrovnávání se s ní	15
3 Životní spokojenost.....	16
3.1 Vyjasnění pojmu	16
3.2 Osobní pohoda	17
3.3 Charakteristické rysy lidí prokazující životní spokojenost	19
4 Rodina a vývoj osobnosti.....	20
4.1 Absence rodičovské péče	21
4.2 Důsledky absence rodičovské péče.....	22
4.3 Pomoc dospívajícímu z rodinného prostředí.....	23
5 Pěstounská rodina	25
5.1 Náhradní rodinná výchova	25
5.2 Historie pěstounství.....	25
5.3 Motivace k rodičovství.....	27
6 Romská kultura	28
6.1 Historie.....	28
6.2 Tradiční romská rodina	30
6.3 Průzkumy o dospívajících Romech v náhradní rodině	32
7 Shrnutí teoretické části.....	34
Praktická část	36
8 Výzkum.....	36
8.1 Knoblochova teorie	36
8.2 Cíl výzkumu	37
8.3 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	38
8.4 Základní výzkumné otázky	38

8.5 Předpoklady výzkumu.....	38
8.6 Metody a techniky výzkumu.....	38
9 Rozhovory.....	40
9.1 Rozhovor číslo 1	40
9.2 Rozhovor číslo 2	44
9.3 Rozhovor číslo 3	48
9.4 Rozhovor číslo 4	54
9.5 Rozhovor číslo 5	58
9.6 Rozhovor číslo 6	63
9.7 Rozhovor číslo 7	66
9.8 Rozhovor číslo 8	71
9.9 Rozhovor číslo 9	76
10 Vyhodnocení.....	80
10.1 Vyhodnocení výzkumných otázek	80
10.2 Vyhodnocení předpokladů výzkumu	81
10.3 Celkové shrnutí výzkumu	83
Závěr	85
Seznam použitých zkratk	88
Seznam literatury	89

Úvod

Téma této bakalářské práce „*Životní spokojenost dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině*“ jsem si zvolil především z důvodu, že bych chtěl poukázat na prožívání problémů dospívajících lidí v pěstounské rodině. Jednak to jsou mladí lidé romského i českého etnika, kteří neměli tu možnost, že by byli od začátku svého života milováni vlastními biologickými rodiči, ale dostali šanci vyrůstat v nové náhradní rodině, která je přijímá a má je ráda. A také to jsou ti, kteří se přímo pěstounům narodili. Sám jsem se osobně setkal se dvěma pěstounskými rodinami, které pěstounství pojaly jako své celoživotní poslání. Jsou pro mne inspirací a vzorem v tom, že dávají novou šanci dětem (dnes již dospívajícím mladým lidem), které se narodily jako nechtěné a nemilované. Umožnili těmto dětem zpretrhat kruh, ve kterém se ocitly a zároveň jim předvést model fungující rodiny. Tito pěstounští rodiče se rozhodli o skloubení výchovy mezi svými narozenými i přijatými dětmi a jak se zdá, jejich práce má smysl.

Cílem této práce je popsat faktory, které přispívají k životní spokojenosti narozených i přijatých (romská i česká národnost) dospívajících v pěstounské rodině, objasnit, zda se tyto problémy mezi narozenými a přijatými jedinci ve stejné rodině liší. Dále také přispět ke změně našeho pohledu na dospívající jedince romského etnika, upozornit na oblast náhradní rodinné péče, konkrétně pěstounské rodiny, a to především v tom, jak je pro psychický vývoj dítěte důležité včasné umístění dětí do těchto rodin. Chci také přispět z nového úhlu pohledu k potvrzení, že dobře fungující rodina nejen biologická, ale v našem případě i pěstounská, má významný vliv na dospívající jedince a následně i na jejich vlastní rodiny včetně pokračujících generací.

Zmíněných cílů bude dosaženo prostřednictvím metod kvalitativního výzkumu (hloubkový, polostrukturovaný rozhovor a pozorování). Rozhovory budou vycházet z předem připravených seznamů otázek.

V teoretické části je popsáno období dospívání, psychosociální vývoj lidského života, vliv rodiny na vývoj osobnosti, pěstounství, romská kultura a životní spokojenost. Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, ve kterém se zabývám problémy, přispívajícími k nespokojenosti dospívajících mladých studentů a také skupinovému schématu člověka. Konkrétními metodami jsou Vancouverský dotazník, skupinové schéma a polostrukturovaný rozhovor. Zmíněné metody jsou součástí přílohy této práce.

Přínosem práce je především rozšíření našeho pohledu na dospívající jedince romského etnika a poukázání na oblast náhradní rodinné péče, a to hlavně v tom, jak je pro psychický vývoj dítěte důležité co nejdříve umístit do této péče.

Teoretická část

1 Dospívání

V této práci je ústředním tématem *životní spokojenost dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině*, proto začínáme kapitolou o dospívání, která má popsat toto vývojové období lidského života.

Dospívání je důležitou životní etapou, ve které člověk přehodnocuje a hledá, jak zvládnout vlastní proměnu. Období dospívání můžeme nazvat přechodem mezi dětstvím a dospělostí. V tomto vývojovém období dochází k řadě proměn jak tělesných, tak i psychických, o kterých se dále v této kapitole zmíníme. Změny jsou podmíněny nejen tělesným dozráváním, ale velmi důležitý je i vliv působení rodiny, dále školy a nezanedbatelný je vliv vrstevníků.

Dospívání je obdobím hledání osobní identity, *kdo jsem*. Navíc u dětí v pěstounské rodině má hledání osobní identity i spojitost s přijmutí identity náhradního rodiče. Záleží i na tom, jak pěstounští rodiče svoji identitu přijmou. „Přijmeme-li identitu pěstouna, nebude mít naše dítě mnoho problémů s tím, aby přijalo svou identitu přijatého dítěte.“² Víme, že přijmutí identity náhradního rodiče není pro mnohé pěstouny snadné, a proto se později v této práci budeme také věnovat, alespoň v krátkosti, motivaci k pěstounství a rodičovství vůbec.

1.1 Fáze dospívání

Období dospívání je přechodem mezi dětstvím a dospělostí. V této době dochází k celkové tělesné a psychické proměně. Mnohé změny jsou podmíněny tělesným dozráváním, ale důležité je i působení rodiny, školy a vrstevnické skupiny³.

J. Kovařík⁴ rozlišuje tři období dospívání – adolescence:

1. časná (deset–třináct let),
2. střední (čtrnáct–šestnáct let),
3. pozdní (sedmnáct–dvacet i více let).

---

² KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha : Portál, 2004, s. 77.

³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 136.

⁴ KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha : Portál, 2004, s. 81.

Podle M. Vágnerové⁵ období dospívání můžeme rozdělit na dvě základní fáze, které zde podrobněji popíšeme:

1. období pubescence,
2. období pozdní adolescence.

1.1.1 Období pubescence

Období pubescence probíhá od jedenácti do patnácti let věku dítěte. Asi nejvíce nápadná je tělesná proměna, spojená s pohlavním dozráváním. Upozorňujeme, že se nemění jen tělo, ale nastupuje i proměna zevnějšku a s tím souvisí změna nejen v sebepojetí, ale také změna v chování okolního světa k dospívajícímu. Pubescentovi se mění i způsob uvažování. „Dospívající je schopen přemýšlet i o možnostech a situacích, které zatím reálně neexistují, ale mohly by nastat.“⁶ Objevují se hormonální změny, které způsobují rozkolísání citového prožívání. U dospívajícího se mění postoj k rodině a důležité místo přebírají v jeho životě vrstevníci, se kterými se dospívající ztotožňuje. V tomto období jsou pro něj velmi důležité vztahy – jak přátelství, tak i první lásky – začínají první zkušenosti s partnerskými vztahy. U starších pubescentů můžeme spatřovat i touhu po odlišnosti, kterou uskutečňují prostřednictvím zevnějšku, zájmů či specifického životního stylu.

V předcházejícím vývojovém období, tj. v dětství, dodávala potřebu jistoty rodina, ale nyní tuto potřebu naplňují nové vztahy. U dětí, které se staly součástí náhradní rodiny v pozdějším věku, se tato jistota vazby na rodinu nemusela vytvořit, a tak další vývoj pubescenta probíhá trochu jinak. I v tomto vývojovém období je stále zapotřebí citové akceptace, která ale má jiný význam, než měla v prvních letech života. Vědomí pro trvalejší jistotu získává člověk již v předcházejících vývojových obdobích, a pokud byl vývoj uspokojivý, tak proměny spojené s problémy v období dospívání jsou pak jen problémy dočasné.

„V době dospívání dochází i za obvyklých okolností k mnoha změnám, které zvyšují pocity nejistoty a zpochybňují představu, že svět je bezvýhradně dobrý a bezpečný a že je v něm pubescent automaticky vítán a oceněn. Pokud chybí pozitivní zkušenost, bývá znejistě-

---

⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 136.

⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 136.

ní větší.⁷ Proto je také potřeba „pomáhat si vysloužit pochvalu“, která se váže k určitým výkonům – pochvalu, při které se získává postavení dospělého.⁸

Pro osobnostní rozvoj dospívajícího je důležité:

1. *rodina*, která je významným sociálním zázemím,
2. *škola* ve smyslu budoucího sociálního zařazení,
3. *volnočasové instituce*, neboť adolescent má možnost vyniknout v určité specifické oblasti a tím si vynahradiť např. menší úspěšnost ve škole,
4. *vrstevnická skupina* je čím dál více důležitější a „slouží jako opora v procesu rozvoje nového sebepojetí.“⁹

1.1.2 Období pozdní adolescence

Toto období probíhá ve věku od patnácti do dvaceti let, někdy podle J. Kovaříka¹⁰ i déle. Vstup do tohoto životního období je většinou spojen s pohlavním dozráváním. V období pozdní adolescence obvykle dochází k prvnímu pohlavnímu styku. Je to doba celkové psychosociální proměny, dospívajícímu se mění osobnost i jeho společenské postavení. Dochází k ukončování jednoho cyklu vzdělávání, což M. Vágnerová označuje jako důležitý sociální mezník. Dospívající se začíná připravovat na profesní život – a to buď ve formě nástupu do zaměstnání, nebo pokračování ve studiu. S tím souvisí i ekonomická samostatnost, která je jedním z činitelů dospělosti. V této době dochází k osamostatnění od rodiny a vztahy s rodiči se většinou zklidňují. „Dospívající, kteří žijí v náhradní rodině, se obvykle do této doby vyrovnávají s dilematem příslušnosti k biologickým a náhradním rodičům.“¹¹

Dalším důležitým mezníkem je v tomto období dosažení plnoletosti, což znamená přijmout plnou zodpovědnost za svá rozhodnutí a chování. V období pozdní adolescence dospívající rozvíjí a hledá vlastní sebepojetí, které odpovídá jeho alespoň částečným představám. Srovnává se se svými vrstevníky, ale i s ostatními lidmi. Vyskytuje se i aktivnější přístup k vlastnímu životu, někdy však hrozí riziko přílišného riskantního chování. V dospělosti se spojuje svoboda s odpovědností za to, co učiním. Stává se, že dospívající nechce plně převzít

---

⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 136.

⁸ CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Jak vychovat báječné děti?* Praha: Návrat domů, 2002, s. 109.

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 157.

¹⁰ KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004.

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 137.

svoji odpovědnost a dá raději přednost prodloužení období, kdy nic nemusí. E. Erikson tento postoj nazývá psychosociálním moratoriem¹².

V období adolescence se rodiče někdy setkávají u svých dětí s odmítáním povinností, s předčasným ukončením školní docházky – dospívající zůstávají bez vzdělání, nechtějí pracovat a současně využívají své rodiny, aby je živila, či začnou být závislí na psychotropních látkách. Odmítání povinností bývá také častým jevem v romských rodinách, kde je odlišné postavení dětí od většinové společnosti. Při výchově v romské rodině je dítě více respektováno ve svých pocitech a přáních.¹³ Tyto problémy rodiče řeší nejen u svých biologických potomků, ale i u přijatých dětí v náhradní rodinné péči. U rodičů v náhradní rodinné péči pak dochází k pocitům selhání, ale většinou k selhání z jejich strany nedochází. M. Vágnerová uvádí, že nejčastějším důvodem takového jednání jsou genetické dispozice a také dlouhodobá menší úspěšnost ve škole.¹⁴

1.2 Nejdůležitější vývojové úkoly v období dospívání

Dospívající stojí před řadou úkolů, které na něj jsou v tomto vývojovém období klade-ny. Pro jeho další budoucí vývoj je velmi důležité jejich zvládnutí, neboť pak získá sociální zralost v opravdové dospělosti. Mezi ty nejdůležitější vývojové úkoly podle J. Kovaříka¹⁵ patří:

1. přijetí vlastní tělesnosti - jednak svůj tělesný vzhled, ale také přijetí ženské či mužské role,
2. vytváření nových a zralejších vztahů s vrstevníky obou pohlaví,
3. dosažení emocionální nezávislosti jednak na rodičích, ale i na jiných dospělých,
4. získání určitého stupně vzdělání, které je důležité pro budoucí ekonomickou nezávislost (příprava na budoucí povolání),
5. přijetí sociálně odpovědného jednání,
6. připravení se na manželství a rodinný život,
7. vytváření systému vědomých morálních hodnot.

---

¹² BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha : Grada Publishing, 2010, s. 170.

¹³ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha : Portál, 1998, s. 140.

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 138.

¹⁵ KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004.

Nejdůležitějším a nenahraditelným předpokladem pro splnění nejdůležitějších vývojových úkolů je model dobře fungující náhradní rodiny. Jde o jednu z nejhlavnějších funkcí rodiny. Pro zvládnutí úkolů je fatální plné přijetí dítěte, k čemuž je nutné co nejdříve umístění do náhradní rodiny.

2 Psychosociální vývoj lidského života

V lidském životě jsou důležitá a nezastupitelná všechna vývojová období, kterými člověk prochází. Proto jsou do této práce zařazeny kapitoly o psychosociálním vývoji lidského života a vlivu rodiny především z důvodu, že pokud chceme vidět kompletního dospívajícího mladého člověka, není možné žádné období opomenout. Musíme mít tedy na paměti, že osobnost dospívajícího člověka ovlivňuje období prenatální a dětství.

2.1 Eriksonova teorie

Všechna období lidského života jsou pro každého z nás důležitá a jejich dobré zvládnutí, tak jak hovoří E. Erikson, nám napomáhá k získání vyššího stupně zralosti naší osobnosti. E. Erikson, autor teorie psychosociálního vývoje, „se zaměřil na to, co se děje v průběhu celého života v oblasti osobnosti člověka, a zvláště pak v jeho emocionálním životě.“¹⁶ Popsal celkem osm stádií, kterými člověk během svého života prochází. Jednotlivé stupně představují konflikty mezi vnitřními a vnějšími silami – tj. „mezi přirozeným postupem zrání člověka a sociálními požadavky a normami, které jsou v jeho jednání v jeho daném věku kladeny.“¹⁷ Tato stadia popsal jako:

1. konflikt mezi důvěrou a nedůvěrou,
2. konflikt mezi naprostou svobodnou (autonomií) a pochybnostmi,
3. konflikt mezi iniciativou a zahanbením,
4. konflikt mezi pilností a pocitů méněcennosti,
5. konflikt mezi vytvářením vlastní totožnosti a identitou plnou zmatku,
6. konflikt mezi intimitou a izolací,
7. konflikt mezi předáním a stagnací,
8. konflikt mezi integritou a zoufalstvím.

„Jednotlivá stadia za sebou následují v určitém pořadí. Pro každé stadium jsou charakteristické protikladné tendence, například dosažení identity versus zmatení rolí. E. Erikson však protiklady nehodnotí negativně – naopak, jednotlivé konflikty a napětí vnímá, že jsou zdrojem růstu jedince. Zvládnutí konfliktu vede k pokroku ve vývoji, nezvládnutí způsobí regresí. Sta-

---

¹⁶ KŘIVOHLAVÝ, J. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie. Možnosti, které čekají*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 74.

¹⁷ KŘIVOHLAVÝ, J. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie. Možnosti, které čekají*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 74.

dia vývoje jsou vzájemně propojená, a proto je nemůžeme zkoumat a interpretovat izolovaně.¹⁸

V tomto okamžiku má již dospívající za sebou výše jmenovaná první čtyři stádia. Jejich zvládnutí či nezvládnutí ho nějakým způsobem už ovlivnilo a formovalo. Nyní se podíváme na páté stádium, stádium identity, kterým právě dospívající prochází. Identita je sice celoživotním tématem, ale pro období dospívání je tématem ústředním. Pod identitou si můžeme představit hledání, kam patřím, kým jsem, nalézání svého místa a poslání ve světě, „vědět, co chci, co dokážu a čemu věřím.“¹⁹ Takovéto hledání a budování vlastní identity často vede k vnitřním konfliktům, které mohou vyústit v krizi, připomínající i vážnou psychickou poruchu.

2.2 Krize a vyrovnávání se s ní

O důležitých vývojových úkolech v období dospívání jsme se již zmínili výše. F. Lorenec uvádí, že tyto jednotlivé úkoly mají své načasování a ten *pravý čas* se ohlašuje formou krizí. „Jako adolescentní krize označujeme vystupňování adolescentních konfliktů do výjimečných stavů, ve kterých se rozhoduje o vyřešení vývojových úkolů a také o možných vývojových komplikacích.“²⁰

Adolescentní krize, mezi které patří např. krize sexuálního vývoje, tělesnosti, autority, sebeúcty a jiné, zde zmiňujeme, protože jejich dobré zvládnutí dospívajícímu napomáhá i k jeho životní spokojenosti. Je důležité se umět vyrovnat s krizemi, které člověk prožívá. Jejich dobré zvládnutí pak člověka posunuje dál. E. K. Rossová popsala pět fází, kterými člověk prochází, když se vyrovnává s těžkou a traumatickou životní situací, se smrtí nebo jiným velkým stresem či krizí. Jednotlivé fáze nepřicházejí v daném pořadí „a ne každý projde všemi, ukazují však, že zpracování traumatické zkušenosti může trvat jistou dobu.“²¹ Těmito fázemi jsou popření, hněv, smlouvání, deprese a smíření.

Jde o shrnutí důležitých vývojových období, která ovlivňují dospívajícího, abychom zjistili, jak důležité je jejich zvládnutí a zároveň si uvědomili možná rizika v případě jejich neúplného zvládnutí.

---

¹⁸ BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha : Grada Publishing, 2010, s. 169.

¹⁹ ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 162.

²⁰ VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2007, s. 280.

²¹ YANCEY, P. *Kde je Bůh, když to bolí?* Praha: Návrat domů, Praha 2003, s. 165.

3 Životní spokojenost

Nyní se již dostáváme k hlavní kapitole teoretické části této práce. Víme, že zájem u člověka o pocit osobní pohody je tu od nepaměti. Obvykle se uvádí jako dochovaná odpověď na otázku: „*Kdy je člověku dobře?*“ Aristotelův výrok, že „jediným rozumným cílem člověka v jeho životě je být šťastný.“²² I v Bibli se dočítáme, že jedno z deseti Božích přikázání hovoří také o dobrém žití a zní: „*Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil a dobře se Ti vedlo na zemi.*“

Zajímáme se o *životní spokojenost dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině* a právě životní spokojeností se v dnešní době zabývá pozitivní psychologie. Pozitivní psychologie se „vymezuje jako oblast studia kladných psychologických jevů a dobrého lidského každodenního bytí se zaměřením pozornosti do budoucnosti převážně v rámci aplikované psychologie.“²³ K pozitivní psychologii patří zkoumání celkové životní pohody (well-being).

3.1 Vyjasnění pojmu

Jak můžeme tedy definovat životní spokojenost? V českém jazyce v oboru pozitivní psychologie je překládán termín *well-being* doslovně jako *kdy je člověku dobře* a obecně *jsem v pohodě*. V tomto termínu well-being nalézáme tedy i životní spokojenost. V definici zdraví Světové zdravotnické organizace (WHO) je tento termín také zakotven. WHO definuje zdraví jako „relativně optimální stav tělesné, duševní a sociální pohody při zachování životních funkcí, společenských rolí a schopností organismu přizpůsobovat se měnícím se podmínkám prostředí.“²⁴ Tato definice vyjadřuje, že zdraví neznamená jen nepřítomnost vážných chorobných příznaků, ale je pro něj také důležitá psychická rovnováha (ekvilibria), životní spokojenost.

Paulík chápe životní spokojenost jako „zážitkový fenomén vycházející z hodnocení aktuální celkové životní situace jedince.“²⁵ Je průvodním jevem a výsledkem dosavadního adaptačního procesu na pracovní a mimopracovní podmínky života jedince a také patří mezi jevy

---

²² KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. Praha: Portál, 2010, s. 181.

²³ BAŠTECKÁ, B. (ed.). *Psychologická encyklopedie-Aplikovaná psychologie*. Praha: Portál, 2009, s. 241.

²⁴ BAŠTECKÁ, B. (ed.). *Psychologická encyklopedie-Aplikovaná psychologie*. Praha: Portál, 2009, s. 290.

²⁵ PAULÍK, K. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010, s. 129.

ovlivňující další jedincovu adaptaci. Mnohé výzkumy ukazují, že pro subjektivní pocit, kdy se cítí člověk dobře, je důležitý vztah mezi ideálem svého sebepojetí, realitou jaký člověk skutečně je a tím, jakým by chtěl být.

Mezi determinanty úrovně životní spokojenosti řadí J. S. Levin a L. M. Chattersová: zdravotní stav, objektivní ukazatele činnosti a fyzických funkcí, subjektivní posouzení celkového zdraví, socioekonomický status a věk. Toto pojetí determinant osobní pohody demonstruje vzájemnou propojenost zdraví a osobní pohody a s ní související nebezpečí vymezování zdraví osobní pohodou a naopak. Jako další determinanty vystupují ještě etnicita, rodičovství, sociální opora, životní události, osiření, sebeúcta.

C. D. Ryffová a B. Singer zkoumali vliv pohlaví na úroveň životní spokojenosti. Z výsledků vyplývá, že ženy posuzují pozitivněji než muži své vztahy s druhými a svůj osobní rozvoj. S narůstajícím věkem přibývá u obou pohlaví pozitivního hodnocení zvládnání prostředí, zatím co hodnocení smyslu života a osobního rozvoje s věkem poněkud klesá.

Dle výzkumů F. M. Andrewse a S. B. Witheye zjištěná úroveň životní spokojenosti stoupá s úrovní vzdělání a je vyšší u osob s vlastním bydlením, tj. osob vlastnicích nebo kupujících domy. Nižší byla u osob s tělesnými nebo duševními poruchami, zvláště depresemi. Ve vztahu ke spotřebě alkoholu bylo zjištěno, že úroveň spokojenosti byla nižší u reprezentantů obou extrémních pólů této spotřeby, tj. jak u abstinentů, tak u osob s vysokou spotřebou. Výzkumy také vykazovaly vyšší stupeň životní spokojenosti u žen, než u mužů.²⁶

Všechny názory a výsledky výzkumů logicky potvrzují, že životní spokojenost je přímo úměrná veškerým pozitivům, které člověk může mít, jako je například vhodná adaptace, dobré pracovní i mimopracovní podmínky, dobrý zdravotní stav, osobní sebeúcta, vlastní bydlení, rodičovství, sociální opora atd. Je také závislá na různých kombinacích jak pozitiv, tak i negativ.

3.2 Osobní pohoda

Lidé prožívají určitou míru spokojenosti, aniž by si ji cíleně uvědomovali. Osobní pohodu podle nejširšího smyslu můžeme rozdělit na dvě složky: kognitivní a emoční. Kognitivní složka zahrnuje vědomé hodnocení vlastního života. Emoční složku můžeme označit jako souhrn emocí, nálad a afektů. „Za emoční komponenty jsou považovány dlouhodobé pozitivní

---

²⁶ KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005, s. 90.

a negativní emoční stavy a štěstí; kognitivní komponenty představují životní spokojenost, spokojenost ve významných oblastech života a sebehodnocení.²⁷

Komponenty osobní pohody:

1. *dlouhodobě prožívané emoce* - jejich frekvence a intenzita,
2. *štěstí* - tento pojem vyjadřuje hodnocení prožitkové stránky vlastního života, můžeme ho definovat jako převahu pozitivních emocí nad emocemi negativními,
3. *životní spokojenost* – je „vědomé, globální hodnocení vlastního života jako celku.“²⁸

Jednu z prvních studií osobní pohody zveřejnil W. Wilson v roce 1967, který sestavil seznam charakteristik, které šťastné lidi definují. Podle jeho závěrů jsou to lidé mladí, zdraví, vzdělání, dobře placení, extravertovaní, optimističtí, bezstarostní, nábožensky založení, v manželském svazku, sebevědomí, s vysokou pracovní morálkou, přiměřenými aspiracemi, obojího pohlaví a širokým rozpětím inteligence. Tyto závěry však byly v některých ohledech později korigovány.²⁹

Na základě dnešních poznatků, které uvádí M. Blatný, můžeme zdroje osobní pohody rozdělit do čtyř skupin:

1. *Demografické faktory*: jsou zdraví, ekonomická situace, práce – studium, vzdělání, příslušnost k pohlaví, partnerství, věk. Podrobněji se determinantům osobní pohody věnuje V. Kebza.³⁰
2. *Osobnost*: je ovlivňována emočními (temperamentovými) charakteristikami (extraverzí a neurotismem). Mezi další osobnostní charakteristiky patří extraverze, emoční stabilita, svědomitost, přívětivost, otevřenost novým zkušenostem (Big five – pěti faktorový model osobnosti).
3. *Diskrepance*: úroveň osobní pohody je „dána mírou souladu či neshody mezi vlastním očekáváním, potřebami, cíli, aspiracemi, touhami a životními plány a skutečným stavem věcí.“³¹
4. *Sociální vztahy*: jsou velice důležité pro osobní pohodu, nerozhoduje počet přátel, známých, ale kvalita těchto vztahů. K nejsilnějším prediktorům osobní pohody patří sociální opora, začlenění do sociálních vztahů a příslušnost k určité komunitě.

²⁷ BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 198.

²⁸ BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 199.

²⁹ KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005, s. 27.

³⁰ KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví*. Praha: Academia, 2005, s. 28.

³¹ BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 204.

Osobní pohoda v oblastech lidského duševního života

Podle C. Ryffové člověk dosahuje osobní pohody (well-being) v případě, pokud zvládne naplňovat celkem šest oblastí svého duševního života. Těmito oblastmi jsou:

1. sebeakceptace a sebezpřijetí,
2. smysl vlastního života,
3. osobní růst,
4. kontrola prostředí ve smyslu, že člověk má „schopnost efektivně organizovat vlastní život (dobře s ním hospodařit) a zvládat vnější, okolní svět,
5. autonomie – pocit či vědomí vlastního sebeurčení.“³²

3.3 Charakteristické rysy lidí prokazující životní spokojenost

Ke konci padesátých let minulého století se začíná formulovat nový humanistický směr psychologie. V tomto směru se sdružovali psychologové, kteří nebyli uspokojeni tehdejšími dominujícími psychologickými směry jako psychoanalýza a behaviorismus. K hlavním představitelům patří i A. Maslow, který podrobně popsal charakteristické vlastnosti u lidí, kteří prožívají životní spokojenost – jsou sebeaktualizovaní.

Pro tyto lidi je charakteristické:

- že jsou schopni vnímat realitu, odlišovat pravé skutky a věci od falešných,
- dokáží se orientovat v problému a životní těžkosti vnímají tak, že se dají řešit nikoli jako něco neřešitelného či rány osudu,
- bývají nezávislí a dokáží přijímat nejen sebe, ale i druhé takové jací jsou,
- jsou kreativní,
- jsou spontánní,
- mají nekomplikovaný a prostý přístup k realitě,
- mají smysl pro humor,
- jejich morálka je pevná,
- mají sociální cit – „vědomí sounáležitosti s druhými lidmi, zájem o jejich prospěch a blaho.“³³ To se projevuje ve vlastnostech jako je pokora, respekt k ostatním lidem a soucit v tom největším smyslu lidství. Sociální cit je součástí předpokladů výzkumu v kapitole 7.5 této práce.

---

³² BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 208.

³³ BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 208.

4 Rodina a vývoj osobnosti

V této kapitole uvádím, jak je nenahraditelný význam rodiny u dětí a dospívajících. Vliv rodiny u dětí zde zmiňuji z důvodu, že je nutné vidět dospívajícího člověka i z pohledu jeho předcházejícího vývojového období, abychom tak získali celistvý pohled na něj.

Pro psychický vývoj dítěte a dospívajícího je rodina považována jako nejvýznamnější sociální skupina, která ho zásadním způsobem ovlivňuje, formuje. Důležité je nejen přímé výchovné působení, ale také emoční akceptace, hodnocení a celkový vztah, který rodiče k dítěti zaujímají. Dále zde hraje roli atmosféra rodiny a její uspořádání i vztahy mezi jednotlivými členy v rodině. M. Vágnerová říká, že pro rozvoj malého dítěte je optimální standardní rodina, kde jsou oba rodiče, sourozenci a občas i prarodiče. Pokud rodina neplní standardní uspořádání, vývoj osobnosti dítěte pak probíhá nežádoucím způsobem. Děti z dysfunkčních rodin mohou mít problémy nejen s chováním (např. problém se sebekontrolou), ale i s vlastním prožíváním (např. jsou zvýšeně úzkostné či nejisté). Pěstouni by tedy měli vědět o tom, že tyto problémy a potíže mohou nastat a měli by se naučit s nimi vyrovnávat, protože „dřívější zkušenost dítěte z dysfunkční rodiny se vždycky nějakým způsobem projeví.“³⁴

Mezi významné vlastnosti z hlediska působení rodiny na psychický vývoj můžeme zařadit stabilitu, otevřenost, soudržnost, míru začlenění v širším společenství např. církevním, příbuzenském či sousedském. Jedině s těmito vlastnostmi se může rodina stát zdrojem jistoty a bezpečí.

Různé průzkumy ukazují, že „dětí, které se dostanou do náhradní rodiny včas, si většinou rychle vytvoří k náhradním rodičům bezpečnou vazbu. Naopak vyhýbavé chování a obtíže s navázáním vztahu jsou tím častější, čím je dítě starší. Ve skupině dětí, které přišly do náhradní rodiny do šesti měsíců svého věku, jich ve svých jedenácti letech trpělo závažnějšími psychickými potížemi jen osm procent, zatímco mezi dětmi, které přišly do nové rodiny později, jich bylo již dvacet jedna procent.“³⁵ Kvalita vztahu rodičů a dítěte i pocit bezpečí dítěte je také předpokladem k získání co nejlepšího možného vzájemného vztahu. Čím je dítě starší, tím obtížněji se vztahy utvářejí.³⁶

---

³⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 19.

³⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 24.

³⁶ CAMPBELL, R. *Potřebuji tvou lásku*. Praha: Návrat domů, 2008, s. 16.

4.1 Absence rodičovské péče

Je velmi důležité, aby se děti dostávaly do náhradní rodiny co nejdříve po svém narození, neboť díky absenci rodičovské péče může být dítě zatíženo kumulací negativních důsledků předchozího života. Dokonce ve výjimečných případech mohou nepříznivé podmínky vést v raném věku dítěte ke změnám mozkových funkcí. Těmito studiemi se zabýval H. Chugani a M. Mehta. Jejich studie pak dokazují, že „narušení rané stimulace poškozuje rozvoj tří důležitých oblastí mozku.“³⁷ Těmito oblastmi mozku jsou:

- amygdaly (je centrem zpracování emočních zážitků),
- hypokampu (umožňuje emoční zážitky uchovat v dlouhodobé paměti),
- corpus callosum (je oblast, která spojuje obě mozkové hemisféry a koordinuje jejich aktivity).

Změna v těchto oblastech mozku, vyvolaná podmětovým strádáním, je považována za příčinu narušení rozvoje v uvažování, v chování a i v prožívání. „Např. neschopnost ovládat své projevy, která je pro tyto děti typická, souvisí se změnou aktivity čelní mozkové kůry.“³⁸

Pro děti, které mají zkušenost s deprivací, je charakteristická změna citového prožívání a vztahů k okolnímu světu. Tyto děti pak „mají nediferencované a povrchní vztahy k lidem, které jsou nápadné absencí vcítění a přetrváním infantilního egocentrismu.“³⁹ Jde také o sebepojetí, které je z velké části založeno na způsobu, jakým s dítětem zacházejí lidé z jeho okolí. Dítě si pak podle toho začne vytvářet pozitivní a negativní postoje k sobě samému.⁴⁰

Již před šedesáti lety popsal tento nediferencovaný přístup k různým lidem W. Goldfarb. Pro děti, které nepocítí standardní mateřské chování, bývá typické, že nejsou schopni vnímat rozdíly lidského chování a uvědomit si, co je v dané chvíli vhodné a co už není. Tyto děti pak jednají způsobem, který neodpovídá běžným společenským konvencím. Nejsou schopné se vcítit do prožívání druhého člověka a bývají také příliš familiární k cizím dospělým, což má za následek, že vyvolávají u ostatních lidí většinou odmítavé reakce. Naopak děti, které se včas dostanou do náhradní rodiny, dokáží navázat uspokojivé vztahy. Deprivo-

---

³⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 25.

³⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 25.

³⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 29.

⁴⁰ GELDARD, K., GELDARD, D. *Dětská psychoterapie a poradenství*. Praha: Portál, 2008, s. 257.

vané děti mívají problémy s orientací ve vlastních pocitech. Jsou citově ploché, nedůvěřivé, někdy je jejich chování až agresivní a hostilní. Často také mívají problémy i s emoční regulací, nedokáží své emoce ovládat. Jejich projevy jsou výbušné, dráždivé, více reagují se zlostí, a to i na bezvýznamné podněty. Mají nízkou frustrační toleranci, a proto nejsou schopni se chovat žádoucím způsobem, pokud to pro ně představuje jakékoli omezení. „Citové strádání zvyšuje psychické napětí a snižuje celkovou pohodu a vyrovnanost.“⁴¹

„Pro dítě jsou rodiče nejdůležitějšími lidmi na světě. Na jejich chování ve značné míře závisí i to, jakého člověka z něho vychovají a jak se dokáže vyrovnat s vlastním životem. Pro dospělého člověka je rodičovství jednou z nejvýznamnějších součástí jeho sebevymezení. Vztahy vyplývající ze základní generační posloupnosti jsou podstatné po celý život, i když v různém věku mají trochu jiný význam. Představují vazbu k rodu a tím i pevné zakotvení jedince. Pokud by něco takového nebylo možné, působí rodová nezakotvenost jako celoživotní zdroj nejistoty. Nemusí být ani rozhodující, zda jde o rodinu biologickou, nebo náhradní.“⁴² Mladí rodiče ve věku mezi 15 a 18 léty jsou však ještě ve vývojovém stadiu adolescence. Psychické charakteristiky tohoto období jsou těžko slučitelné s nároky rodičovství.⁴³ To má ve velkém množství případů právě negativní vliv na citové strádání a psychické napětí dítěte, a to jak z výchovného hlediska, tak z důsledků vyplývajících z případného rozpadu manželství.

4.2 Důsledky absence rodičovské péče

Lidé, kteří prožili ve svém dětství citové strádání, mívají v pozdějším věku problémy nejen v mezilidských vztazích, ale i v oblasti sebehodnocení a zároveň nebývají dostatečně zodpovědní a spolehliví, často pak nedochází ke spokojenosti s vlastním životem, a to nás právě v této bakalářské práci zajímá – téma *životní spokojenosti u dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině*. M. Vágnerová uvádí, že zkušenost citové deprivace představuje zátěž pro jakýkoli budoucí vztah. Takoví lidé mají častější partnerské problémy. Jejich zkušenosti s citovým strádáním se projevují i v oblasti péče o potomstvo a také v tom, že nejsou schopni se sociálně adaptovat, což sou-

---

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 31.

⁴² VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 6.

⁴³ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2013, s. 17.

visí s celou řadou problémů v oblasti sociální orientace a chování. Například nedostatek ohleduplnosti, nízké sebeovládání, těžko zvládají roli dospělého – přijmutí zodpovědnosti.

Podle studií, které M. Vágnerová uvádí, dochází často ke kriminálnímu chování: „Třicet šest procent lidí ze sledované skupiny se dopustilo nějakého trestného činu. V naprosté většině se jednalo o opakované, relativně méně závažné trestné činy nebo přestupky. Tito lidé dělali stále totéž, a i když byli potrestáni, nedokázali se poučit ze zkušenosti. Měli zvýšený sklon k pití alkoholu či užívání drog, dvacet osm bylo léčeno na protialkoholním oddělení.“⁴⁴

Z výsledků studie vyplývá, že děti z dysfunkčních rodin, o které nemají jejich rodiče zájem, potřebují kvalitní náhradní rodinnou péči a zároveň ji potřebují co nejdříve, aby nedocházelo k deformaci jejich osobnostního vývoje. Obecně lze říci, že dědičnost nelze změnit, ale je možné zmírnit riziko, které vyplývá z nežádoucí zkušenosti. Proto včasné umístění dítěte do náhradní rodinné péče, konkrétně v této práci do pěstounské rodiny, může alespoň částečně snižovat riziko výše zmíněných potíží a omezit i přenos sociálně podmíněné zátěže na další generace.

4.3 Pomoc dospívajícímu z rodinného prostředí

Rodinné prostředí pomáhá především svou přítomností a klidným porozuměním. „Dospělí mohou mladistvému pomoci, když s ním jednají co možná nejvíce (a na veřejnosti zásadně) jako s dospělým, aniž by ho však ponechali zcela sobě samému, na pospas jeho případným nejistotám a úzkostem. Současně mají podporovat jeho postupné osamostatňování a napomáhat tomu, aby místo výchovy postupně zaujala sebevýchova. Výchova by se měla vyvarovat dvou krajností – jednak toho, aby ponechala adolescenta zcela bez podpory, bez ohledu na jeho celkovou zralost a vyspělost a jednak toho, že bude vyžadovat naprostou a bezvýhradnou poslušnost a podřízenost. Měla by být spíše pozorným, taktním a rozumějícím vedením, které poskytuje pomoc a podporu nenásilně a bez vnucování. Měla by poskytovat příležitost k emancipaci, pomáhat při vytváření zdravého sebepojetí, měla by být trpělivá, tolerantní a usilovat o porozumění.“⁴⁵

V této kapitole jsme uvedli nejen rizika a důsledky, které vyplývají z absence rodičovské péče, ale také jsme zmínili i pomoc rodinného prostředí, jeho nenahraditelnost či případně

---

⁴⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 34.

⁴⁵ KOVARÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004, s. 78.

nutnou zástupnost náhradní rodinnou péčí. Uvědomme si, že období dětství a dospívání je pro jedince velmi důležité a ovlivňuje i později jeho budoucí život.

5 Pěstounská rodina

V této kapitole budeme charakterizovat alespoň zkráceně pěstounskou rodinu, která patří mezi jednu z forem náhradní rodinné péče (dále jen NRP).

5.1 Náhradní rodinná výchova

Mezi jednotlivé formy náhradní rodinné výchovy patří ústavní výchova a náhradní rodinná péče. NRP „je formou péče, při které je dítě vychováváno náhradními rodiči v prostředí nejvíce se podobajícím životu v přirozené rodině.“⁴⁶ Mezi jednotlivé formy NRP patří:

1. osvojení (neboli adopce),
2. svěřeni do péče jiné osoby než rodiče,
3. pěstounská péče,
4. poručenská péče.

5.1.1 Definice pěstounské péče

„Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečně hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“⁴⁷ Dítě je svěřováno buď do péče jedince, nebo manželů. O běžných věcech dítěte rozhodují jeho pěstouni, v případě mimořádných záležitostí pak pěstouni musí zažádat o souhlas rodičů, případně za ně rozhodnutí vydává soud. Podle paragrafu 45 odst. 1 Zákona o rodině soud svěřuje dítě do pěstounské péče fyzické osobě, jestliže to vyžaduje zájem dítěte a jestliže osoba pěstouna poskytuje řádnou výchovu.

5.2 Historie pěstounství

Z historie se dozvídáme, že kořeny náhradní rodinné péče můžeme spatřovat již ve starém Řecku. Zde narozené děti byly úředně prohlíženy radou starších, a pokud prokazovaly známky nějakého postižení, byly shazovány do rokle. V Athénách toto rozhodnutí bylo přenecháno otci dítěte, a tak mohly přežít i děti, které měly nějaký handicap. Dítě bez postižení, které však rodiče sami odmítli vychovávat, „sice přímo nezabíjeli, ale bylo běžné nechat

---

⁴⁶ MÁLIKOVÁ, J. *Pěstouni mají právo na služby*. Praha: Rozum a Cit, 2007, s. 64.

⁴⁷ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha : Portál, 1999, s. 34.

je zemřít z nedostatku potravy a péče.⁴⁸ Nechtěné děti pak matky odkládaly do keramické nádoby a novorozence si směl kdokoli vzít na vychování. Ženy, které nemohly mít vlastní dítě, toho využívaly a mohly úspěšně předstírat, že přivedly na svět své vlastní. Obvyklé bylo i to, že děti nalezené v těchto nádobách byly vychovány jako otroci.

Za předchůdce placené pěstounské péče můžeme považovat tzv. instituci kojných, později přichází pěstounská péče o děti z nalezince. V období první republiky se pěstounská péče dělila na čtyři typy:

1. *nalezenecká* – do pěstounské péče bylo dítě svěřováno spíše manželskému páru, nežli ženě pěstounce jako dříve,
2. *řízená a kontrolovaná Okresní péčí o mládež*,
3. tzv. *v koloniích* – rodinné kolonie byly zakládány v určitých obcích (např. ve stejném okrese), kde sociální pracovníci vyhledali vhodné rodiny pro pěstounskou péči – dnes bychom tento typ mohli nazvat vesničkami SOS,
4. *na základě soukromé dohody mezi rodičem dítěte a pěstounem*.

„Po druhé světové válce, a zvláště po roce 1948 došlo ovšem k podstatným změnám. Zařízení, jež měla tradičně status nalezinců, byla přejmenována na *ústavy péče o dítě*, zrušeny byly jak Okresní komise péče o mládež, tak jejich Zemské ústředí. Byl zlikvidován dřívější propracovaný systém péče o ohrožené děti a ukončena činnost všech dobročinných sdružení. Pěstounská péče ve všech formách, kromě příbuzenské, byla zrušena v roce 1950 a znovu obnovena až v roce 1973.⁴⁹ Od roku 1989 u nás dochází k rozvoji neziskových organizací, pečujících o ohrožené děti, stále však pod kontrolou státu.

Dnešní společnost se už na problematiku opuštěných dětí dívá jinak. Existují nové poznatky vědy z oborů: vývojové psychologie, biologie chování a z etologie. Ve vztahu k dětem stoupá důležitost emocí a vlastních prožitků. V posledních desetiletích se proto klade čím dál větší důraz na dítě a jeho život v rodině. To vše je navíc ukotveno v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989. Důležitým okamžikem bylo pro Českou republiku přijetí tzv. Haagské úmluvy, která ošetřuje možnost mezinárodního osvojení. U nás začala platit od roku 2000 a společně se zákonem o sociálně - právní ochraně dětí vytváří podmínky pro osvojení dětí z ČR do ciziny a naopak. V lednu 2013 vstoupila v platnost novela zákona o sociálně - právní ochraně č. 359/1999 Sb. a přinesla do této tematiky mnoho nového. Předním hlediskem sociálně -

---

⁴⁸ MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 84.

⁴⁹ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha : Portál, 1999, s. 30.

právní ochrany se nově stává vedle zájmu a blaha dítěte také ochrana rodičovství, rodiny, práva na rodičovskou výchovu a péči s ohledem na širší sociální prostředí. Byla nastavena významnější podpora pro pěstounské rodiny. Novela tak nastavuje nový kvalitnější systém sociálně - právní ochrany dětí.⁵⁰

5.3 Motivace k rodičovství

Nyní společně nahlédneme na motivaci k rodičovství a tedy i k pěstounství. Víme, že být rodičem je jedna z nejvíce významných rolí dospělého člověka. Tato role přináší nové poznatky, zkušenosti i prožitky. Z pohledu většinové společnosti můžeme říci, že je to role velmi ceněná. M. Vágnerová uvádí, že motivaci k rodičovství ovlivňují různé faktory. Jsou jimi:

1. nové zážitky a zkušenosti,
2. děti jsou zdrojem citové odezvy,
3. uspokojení lidské potřeby seberealizace,
4. dítě se může také stát smyslem existence dospělého,
5. zároveň je dítě pokračovatelem života svých rodičů, a to nejen u biologických rodičů, kde přežívají vlastnosti, tělesná podoba, ale i u náhradních rodičů, kde dítě může dědit jejich zkušenosti.

Z. Matějček hovoří o tom, že „v dětech překonáváme svůj osobní čas, protože v nich bude pokračovat, až my tu nebudeme, nejen náš genetický vklad, ale i to co získaly naší výchovou, životem s námi.“⁵¹

Již v první kapitole jsme se zmínili, že dospíváním je obdobím hledání osobní identity, *kdo jsem*. A tak jak zvládneme jako rodiče přijetí vlastní identity, u pěstounů i přijetí identity pěstouna, tak ovlivníme dospívajícího v jeho přijetí sebe sama a přijetí identity přijatého dítěte a to vše souvisí později i s životní spokojeností dospívajícího.

K přijetí identity pěstouna je také velmi důležitý přístup pěstounské rodiny, která musí vždy detailně přihlížet k mnoha aspektům, jako je např. věk přijatých dětí, pohlaví, psychický a fyzický stav a v neposlední řadě také k etnicitě. Jinak se musí přistupovat např. k výchově romských dětí, které mají svá vlastní specifika.

---

⁵⁰ Něco z historie pěstounství. *Dobrá rodina, o.p.s.* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.dobrarodina.cz/chci-se-stat-pestounem-nebo-osvojitelem/neco-z-historie-pestounstvi>.

⁵¹ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 28.

6 Romská kultura

V této bakalářské práci se zabývám také dospívajícími romskými studenty, kteří se na rozdíl od studentů neromských ještě musí potýkat s problematičným přijímáním společnosti a projevy diskriminace, což bezpochyby ovlivňuje jejich vývoj. Z tohoto důvodu bude vhodné, z důvodu přiblížení se k této kultuře a pochopení nelehkého osudu Romů, se v bakalářské práci také zmínit o romské historii, tradiční romské rodině s postavením jejich členů a průzkumech, které mohou přiblížit život dospívajícího studenta romského etnika v pěstounské rodině.

6.1 Historie

Víme, že historie romského národa spadá daleko do minulosti, konkrétně do oblasti dnešní Indie. Z důvodů, které však nejsou ještě úplně jednoznačně prokázány (s největší pravděpodobností se jedná o důvody profesně ekonomické a sociální) dochází ke stěhování tohoto národa.

O. Matoušek uvádí ve své knize *Základy sociální práce* toto: „Když indoevropský kmen Árjů definitivně osídlil indický poloostrov, rozdělila se společnost do kast, mezi nimiž existovaly – a dodnes (ač to platný indický zákon nepřipouští) – existují přehrad, jež mají formu zákazu styku, pravidel sňatků a pravidel dědění. To prakticky znemožňuje, aby se člověk narozený do jedné kasty mohl stát příslušníkem kasty jiné. (Mimo kasty, resp. jako příslušníci nejnižší kasty, stáli ve společenské hierarchii původní obyvatelé Indie. Jejich skupiny, dnes souhrnně nazývané Romové, které nemohli na indickém poloostrově najít obživu, začaly kolem roku 1000 n. l. migrovat na západ.)“⁵²

V hinduismu, který má své kořeny v Indii, se obyvatelé, jak jsem již výše uvedl, dělili a dělají do těchto 4 základních nadmnožin - kast:

1. *Brahmáni* – kněží, kteří měli za povinnost učit sebe a druhé, přijímat a obětovat dary,
2. *Kšátrijové* – válečníci, což byla i šlechta, která měla přinášet oběti, učit se nelpět na smyslových prožitcích a dávat dary,
3. *Vaišijové* – rolníci, kteří měli za úkol chovat dobytek, obětovat a učit se dávat dary,
4. *Šúdrové* – řemeslníci, kteří měli za úkol sloužit všem vyšším kastám bez závisti,
5. *Bezcastovní* – Romové.

---

⁵² MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2007, s. 20.

Velká část Romů se tedy usídlí (asi na tři století) do oblasti Byzantské říše. Po dalším stěhování již Romové získávají ochranné listy od panovníků.

Později však během patnáctého a šestnáctého století začínají být Romové označováni za vyzvědače pro Turky a nastává pro ně dlouhé období strachu. Je to strach o život. Dochází k dalším stěhováním do různých zemí. Historické prameny uvádějí, že mohli být loveni i jako škodná zvěř.

Jako první snahy o zapojení Romů do majoritní společnosti jsou známy z doby, kdy vládla Marie Terezie. Romové byli tedy nuceni opustit své zvyky a tradice, začali jim být již tehdy odebírány děti, které byly posílány na převýchovu k neromským obyvatelům, nejčastěji k sedlákům. Romové nesměli používat svůj jazyk.

V naší zemi před začátkem druhé světové války začínají být vztahy mezi majoritou a Romy již stabilní. Romové bývají najímáni sedláky na pravidelnou výpomoc v hospodářství. Pracují za naturálie, obnošené šatstvo nebo stravu. Tyto dohody o výpomoci na statku jsou oboustranně výhodné.

Dvacáté století bylo pro Romskou menšinu velmi těžké období a to hned z několika důvodů. Uvedeme tři hlavní, které zmiňuje P. Navrátil a zároveň, které se staly pro Romy důležitými mezníky, neboť sebou přinesly vysokou míru rizika sociálního vyloučení, se kterým se potýkáme do dnešních dní:⁵³

1. Během druhé světové války dochází k vyvraždění většiny usedlé, povětšinou integrované či asimilované romské populace v koncentračních táborech (z původních osmi tisíc romských obyvatel se konce války dožívá asi šest set Romů).
2. Socialistický experiment násilného přesídlení velké části žijící romské komunity z rurálního prostředí slovenských osad do českých průmyslových městských sídelních zón. („Komunistický režim pod líbivými hesly prováděl skutečnou genocidu Rómů. Sociální inženýři si uzákonili nejen zákaz kočování (týkal se asi 15% Romů), ale nařídili zákonem „rozptyl Cikánů“, který vedl k rozbití tradičních rodin a rodů. Přeřazování dětí do zvláštních škol bez ohledu na intelektové schopnosti vedlo k předurčení k nekvalifikovaným pracím a znemožnilo vznik střední třídy.“)⁵⁴. Tato chybná opatření měla za následek jazykovou, kulturní i sociální asimilaci. Můžeme tedy označit, že „na rozpadu tradičního romského společenství se u nás nejvíc podílela politika asimi-

⁵³ NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003, s. 58.

⁵⁴ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998, s. 74.

lace v padesátých a šedesátých letech⁵⁵ minulého století. Navíc „politika asimilace také zahrnovala institucionální opatření v péči o romské děti. Silnou tendencí bylo odebrání dětí a jejich umístění v kojeneckých ústavech a dětských domovech pouze na základě nevhodných hygienických podmínek, bez ohledu na jejich funkčnost psychosociální. Následky takových kroků můžeme dodnes pozorovat na nápadně vysokém procentu romských dětí umístěných v péči kojeneckých ústavů a dětských domovů. Jejich matky jsou velmi často samy bývalými chovankami těchto institucí. Takzvanou sociální dědičností se jev neschopnosti vychovat vlastní potomky přenáší na další generace odložených dětí. Dnešní romské děti v ústavech jsou často již třetí generací, potomky potomků dětí, které byly nepromyšleně obrány o přirozený model rodiny.“⁵⁶

3. Posledním důvodem je tržní transformace (po sametové revoluci), v jejímž důsledku ztratili Romové v masovém měřítku práci. Znovu pak přichází mnoho rasistických protiromských aktivit.

6.2 Tradiční romská rodina

Základní jednotkou romské společnosti je rodina. Tradiční romská rodina se od moderní rodiny západního typu liší především společným soužitím několika generací. Příslušnost k rodině má pro Roma zásadní význam. S rodinou se Rom identifikuje, stává se součástí její složité struktury, přijímá její přísná pravidla, kulturní a etické normy. Postavení člena rodiny určují dva základní faktory: pohlaví a věk. Tradiční romská rodina je patriarchální, muž je v rodinné hierarchii postaven výše než žena. Vážnost muže a ženy pak stoupá s věkem. Postavení ženy je také ovlivňováno počtem dětí. Čím více dětí, tím více úcty.⁵⁷

6.2.1 Postavení otce v romské rodině

Muž má v romské rodině dominantní postavení. Pokud žije pohromadě větší počet nukleárních rodin (což je pro Romy charakteristické), hlavní slovo má nejstarší muž. Úkolem mužů je zajistit ostatním členům rodiny ekonomické zázemí. Vydělané finanční prostředky odevzdají ženě, která se musí postarat, aby bylo co jíst, za co koupit ošacení apod. Vnější

---

⁵⁵ VANČÁKOVÁ, M. *Romské děti žijí mimo vlastní rodinu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007, s. 15.

⁵⁶ BUBLEOVÁ, V., HAVLÍČKOVÁ, E., VANČÁKOVÁ, M., KOVAŘÍK, J., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Romské děti žijí mimo vlastní rodinu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007, s. 16.

⁵⁷ ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998, s. 137.

projevem podřízeného postavení ženy v rodinné hierarchii byl zvyk, podle nějž žena chodila několik kroků za mužem. V současnosti tento zvyk postupně zaniká. Romský muž své ženě lásku projevuje pro ne-Romy velmi osobitým způsobem. Aby měla jistotu, že ji stále miluje, občas ji uhodí. Tím vyjadřuje svou žárlivost – a tedy i lásku. V současnosti bohužel ztrácí vzhledem k městskému způsobu bydlení a postupnému rozpadu tradičních forem sociálních vztahů svou funkčnost, což ovšem negativně ovlivňuje chování Romů nejen k sobě navzájem, ale i k majoritě. Výchova dětí je zejména povinností ženy, otec se více angažuje při výchově chlapců, matka naopak při výchově dívek. Výchova dívek do kompetencí otce nespadá, pokud otec musí dceru trestat, znamená to pro ni velké ponížení a osobní ostudu. Když chlapci dosáhnou přibližně věku 5 – 6 let, otec je postupně zasvěcuje do mužských povinností v rodině.

6.2.2 Postavení matky v romské rodině

Matka stojí v romské rodině zdánlivě v pozadí, přesto je její vliv na chod rodiny značný. Stará se o výchovu dětí, čistotu a ekonomickou stránku chodu domácnosti. Nejvýrazněji ovlivňuje hospodaření nejstarší žena, které muži odevzdávají své výdělky a ona rozhoduje o jejich využití. Rozděluje také ostatním ženám v rodině povinnosti, přičemž zvláštní chování uplatňuje vůči své snaše. Výchova malých dětí je převážně v kompetenci matky. Již v útlém věku (6-7 let) by se děvčátka měla umět postarat o své mladší sourozence, pomáhat matce udržovat čistotu v domě a učit se vařit jednodušší jídla, což je vlastní přípravou na život v dospělosti. Vztah matky a dětí je emocionálně velice silný. Matka je pro své děti útočištěm, jistotou, zázemím. Její smrt představuje obrovskou citovou ztrátu a objevuje se v mnoha romských písních. Pokud žena zemře, muž se většinou znovu ožení. Velice často si bere svobodnou nebo ovdovělou sestru mrtvé manželky, protože předpokládá, že bude mít dobrý vztah k dětem. Pokud zemře muž, žena se málokdy znovu provdá, zvláště je-li jí už kolem čtyřicítky. V případě, že by si vyhlédla nového partnera, potřebuje k uzavření sňatku souhlas rodiny a někdy i svolení nejstaršího syna. Při úmrtí obou rodičů přebírá odpovědnost za výchovu sirotků nejbližší rodina (babička, sestra matky nebo dospělí sourozenci nezaopatřených dětí). V minulosti bylo naprosto nepřijatelné, aby se děti ocitly v ústavní péči. Současnost je trochu odlišná. Ve vědomí Romů přetrvává silná rodinná solidarita, ale v kontextu s komplikovanou realitou někdy selže.⁵⁸

---

⁵⁸ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998, s. 138.

6.2.3 Postavení dětí v romské rodině a jejich výchova

Při výchově je dítě více respektováno ve svých pocitech a přáních. Nechodí například spát, když o tom rozhodnou rodiče, ale když se samo cítí unaveno. Děti v romské rodině nemají stejné postavení. Preferování některého dítěte rodiči je naprosto otevřené a ostatními dětmi přirozeně akceptované. Sourozenské vztahy romských dětí jsou mnohem méně poznamenány rivalitou. Dokonce by se dalo říci, že vazby mezi romskými sourozenci jsou pozitivnější než mezi neromskými. Respektování nejstarších sourozenců jako autorit s výsadním postavením v rodinné hierarchii se projevuje tím, že jsou jim přiznány určité kompetence, které z pohledu majoritní společnosti částečně přísluší rodičům. Od nejstaršího syna se očekává, že se bude podílet na výchově sourozenců, pro které je stejnou autoritou jako otec. Smí je trestat, udělovat jim příkazy či stanovovat zákazy. Pokud zemře otec, stává se hlavou rodiny a často se mu podřizuje i matka. Zvláštní sourozenský vztah má nejstarší sestra s nejstarším bratrem, kterého musí respektovat, i kdyby byl mladší. Stará se také o jeho oblečení a on jí na oplátku kupuje dárky.⁵⁹

Pokud jsou romské děti umístěny do náhradní rodinné výchovné péče, je vždy nevyhnutelné mít hluboké znalosti o romské kultuře, přihlížet k postavením jednotlivých členů rodiny a také zohledňovat všechna specifika této etnické skupiny.

6.3 Průzkumy o dospívajících Romech v náhradní rodině

V této části uvedeme několik zajímavých výsledků z výzkumů o romských a neromských dospívajících v náhradní rodině, které popisuje J. Kovařík⁶⁰.

Romové v dospívajícím věku (kolem patnácti let) jsou „hodnoceny častěji jako poslušné, submisivní, více samotářské, citlivější a s menším smyslem pro humor. Zároveň se v pubertě objevují u romských dětí dvaapůlkrát častěji než u kontrolní skupiny závažnější problémy. Z těchto a dalších údajů lze usuzovat, že romské děti mají v tomto období častěji problémy s hledáním a nalézáním vlastní identity. K tomu bezpochyby přispívá poněkud problematické přijímání romských dětí jejich novým, širším sociálním prostředím (sousedé, spolužáci). Romské děti se s kritickými či odmítavými reakcemi okolí setkávají třikrát častěji než

⁵⁹ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998, s. 139, 140.

⁶⁰BUBLEOVÁ, V., HAVLÍČKOVÁ, E., VANČÁKOVÁ, M., KOVAŘÍK, J., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Romské děti žijí mimo vlastní rodinu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007, s. 18.

děti neromské. Tyto negativní postoje sociálního okolí ovlivňují chování dítěte, které se tak dostává do začarovaného kruhu.“⁶¹

Z výzkumu vyplývá, že dospívající mladí lidé romského etnika se musí vypořádávat u hledání identity navíc i s projevy diskriminace kvůli své barvě pleti – svému původu. Většinová společnost v posuzování totiž neřeší osobní vlastnosti jedince, ale jedná na základě obecně připsaných charakteristik romskému etniku. Mezi tyto obecné charakteristiky patří i to, že Romové jsou posuzováni jako „lháři, zloději, a ti co využívají dávek od státu.“

Za hlavní příčinu opuštěnosti romských dětí lze tedy označit rozpad tradičních forem sociálních vztahů Romů, narušení jejich funkčnosti, což negativně ovlivňuje nejenom jejich chování k sobě navzájem, ale i k majoritě. V minulosti bylo naprosto nepřijatelné, aby se děti ocitly v ústavní péči. V současnosti právě ze zmíněných důvodů a městskému způsobu bydlení často dochází k těmto negativním proměnám romských rodin.

---

⁶¹BUBLEOVÁ, V., HAVLÍČKOVÁ, E., VANČÁKOVÁ, M., KOVAŘÍK, J., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Romské děti žijí mimo vlastní rodinu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007, s. 24.

7 Shrnutí teoretické části

Na závěr teoretické části zmíním několik klíčových pojmů, které jsou podstatné pro část praktickou.

Vývojové úkoly v období dospívání

Z nejdůležitějších vývojových úkolů v období dospívání je přijetí vlastní tělesnosti, vytváření nových a zralejších vztahů s vrstevníky obou pohlaví, dosažení emocionální nezávislosti, získání určitého stupně vzdělání, přijetí sociálně odpovědného jednání, připravení se na manželství a rodinný život, vytváření systému vědomých morálních hodnot. Nejdůležitějším a nenahraditelným předpokladem pro splnění nejdůležitějších vývojových úkolů je model dobře fungující náhradní rodiny. Pro zvládnutí úkolů je fatální plné přijetí dítěte, k čemuž je nutné co nejvčasnější umístění do náhradní rodiny.⁶²

Osobní pohoda

Lidé prožívají určitou míru spokojenosti, aniž by si jí cíleně uvědomovali. Osobní pohodu podle nejširšího smyslu můžeme rozdělit na dvě složky: kognitivní a emoční. Životní spokojenost je vědomé globální hodnocení vlastního života jako celku.⁶³ Lidé prožívající osobní spokojenost jsou schopni vnímat realitu, odlišovat pravé skutky a věci od falešných, dokáží se orientovat v problému a životní těžkosti vnímají tak, že se dají řešit nikoli jako něco neřešitelného či rány osudu. Bývají nezávislí a dokáží přijímat nejen sebe, ale i druhé také. Jsou spontánní, mají nekomplikovaný a prostý přístup k realitě, mají sociální cit, tedy vědomí sounáležitosti s druhými lidmi, zájem o jejich prospěch a blaho.⁶⁴

Rodina

Pro psychický vývoj dítěte a dospívajícího je rodina považována za nejvýznamnější sociální skupinu, která ho zásadním způsobem ovlivňuje a formuje. Důležité je nejen přímé výchovné působení, ale také emoční akceptace, hodnocení a celkový vztah, který rodiče k dítěti zaužívají. Dále zde hraje roli atmosféra rodiny a její uspořádání i vztahy mezi jednotlivými

---

⁶² KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004, s. 64.

⁶³ BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 199.

⁶⁴ BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 208.

členy v rodině.⁶⁵ Významnou vlastností z hlediska působení rodiny na psychický vývoj jedince je: stabilita, otevřenost, soudržnost, míra začlenění v širším společenství např. církevním, příbuzenském či sousedském. Jedině s těmito vlastnostmi se může rodina stát zdrojem jistoty a bezpečí. Děti, které se dostanou do náhradní rodiny včas, si většinou rychle vytvoří k náhradním rodičům bezpečnou vazbu.⁶⁶ Kvalita vztahu rodičů a dítěte i pocit bezpečí dítěte je také předpokladem k získání co nejlepšího možného vzájemného vztahu. Čím je dítě starší, tím obtížněji se vztahy utvářejí.⁶⁷

Dospívání Romů

V dospívajícím věku (kolem patnácti let) jsou romské děti hodnoceny častěji jako poslušné, submisivní, více samotářské, citlivější a s menším smyslem pro humor. V pubertě se objevují závažnější problémy dvaapůlkrát častěji než u kontrolní skupiny. Romské děti mají v tomto období častěji problémy s hledáním a nalézáním vlastní identity. K tomu bezpochyby přispívá poněkud problematické přijímání romských dětí jejich novým, širším sociálním prostředím (sousedé, spolužáci). S kritickými či odmítavými reakcemi okolí se setkávají třikrát častěji než děti neromské. Tyto negativní postoje sociálního okolí ovlivňují chování dítěte, které se tak dostává do začarovaného kruhu.⁶⁸ Dospívající mladí lidé romského etnika se musí vypořádávat u hledání identity navíc i s projevy diskriminace kvůli své barvě pleti.

---

⁶⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 19.

⁶⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 24.

⁶⁷ CAMPBELL, R. *Potřebuji tvou lásku*. Praha: Návrat domů, 2008, s. 16.

⁶⁸ BUBLEOVÁ, V., HAVLÍČKOVÁ, E., VANČÁKOVÁ, M., KOVAŘÍK, J., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Romské děti žijí mimo vlastní rodinu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007, s. 24.

Praktická část

Nyní se dostáváme v této práci k části praktické, která popisuje výzkum o životní spokojenosti dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině.

8 Výzkum

Ve výzkumu se budeme zabývat tím, co přispívá ke spokojenosti dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině. Výzkum je prováděn jako kvalitativní, a to s devíti účastníky ze dvou pěstounských rodin. K tomuto výzkumu byly zvoleny metody Integrované psychoterapie Ferdinanda a Jiřiny Knoblochových⁶⁹, konkrétně Vancouverský dotazník a skupinové schéma. Dále je použit i polostrukturovaný rozhovor, vytvořený výzkumníkem, doplňující celkový pohled o životní situaci a postojích jednotlivých respondentů.

8.1 Knoblochova teorie

Ve výzkumu vycházím z Integrované psychoterapie, která vznikla jako výsledek kritického zhodnocení všech psychoterapeutických směrů včetně behaviorálních psychoterapií a psychoanalýzy. Je řazena mezi psychodynamické psychoterapie. Její autoři, manželé Knoblochovi, přicházejí s významnou technikou *skupinového schématu*. Skupinové schéma je vnímáno jako základ, který „vychází z poznání, že žijeme neustále, v bdění i ve snu, v malé společenské skupině, skutečné nebo představované.“⁷⁰

„Skupinové schéma má tři funkce: je kognitivní mapou, jež pomáhá interpretovat sociální situace; je tréninkovým hřištěm sociálních vztahů a jejich řešení ve fantazii; je náhradní sociální směnou, jak je například zřejmé v činnosti svědomí, jež odměňuje uspokojením nebo třeba výčitkami.“⁷¹

F. Knobloch uvádí, že pokud chceme jedince zkoumat, musíme poznat jeho vztah ve všech polaritách skupinového schématu. Tyto polarity jsou celkem čtyři. Jedná se o schéma autorit, schéma souřadných, schéma podřízených a schéma intimních (erotických) partne-

⁶⁹ KNOBLOCH, F., KNOBLOCHOVÁ, J. *Integrovaná psychoterapie*. Praha: Grada: 1993, s. 83.

⁷⁰ RŮŽIČKA, J. *Komunitní a skupinová psychoterapie v české perspektivě*. Praha: Triton, 2011, s. 134.

⁷¹ RŮŽIČKA, J. *Komunitní a skupinová psychoterapie v české perspektivě*. Praha: Triton, 2011, s. 135.

rů. F. Knobloch se sám ve své osobní zkušenosti v koncentračním táboře přesvědčil o síle skupinového schématu, kdy zdroje z něj čerpané mohou rozhodnout o lidské schopnosti přežít, či se vzdát.

Ve výzkumu využívám i rozhovor na základě tzv. Vancouverského dotazníku, který velmi dobře zobrazuje aktuální problémy v patnácti oblastech lidského života, viz příloha. Respondenti výzkumu mají za úkol každou oblast dotazníku ústně popsat minimálně jednou větou a zároveň číselně ohodnotit vlastní vztah k danému problému. Číslo nula je vyjádřením žádného problému, číslo pět pak problému nejhoršího. Respondent je upozorněn, že číslo tři neoznačuje průměr, ale na této stupnici značí již horší stav k problému. Otázky z Vancouverského dotazníku se týkají současného časového období respondenta, maximálně tří měsíců zpět. Vancouverský dotazník byl použit především proto, že velmi dobře a přesně dokáže zobrazit problematiku jedince a také rychle určí největší míru problému přispívajícího k nespokojenosti.

8.2 Cíl výzkumu

Cílem této práce je popsat životní spokojenost narozených i přijatých (romská i česká národnost) dospívajících v pěstounské rodině a také popsat problémy, které tuto spokojenost ovlivňují. Zjistit, zda se problémy mezi narozenými a přijatými jedinci ve stejné rodině liší. Provéřit, zda si jsou dospívající vědomi toho, že mají moc ovlivnit svůj vlastní život. V tomto také spočívá přínos práce pro respondenty samotné – uvědomění si toho, že mají svůj život ve svých rukou a že záleží pouze na nich, jak ho prožijí.

Práce má rozšířit společenský pohled na dospívající jedince romského etnika, upozornit na oblast náhradní rodinné péče, konkrétně pěstounské rodiny, a to především v tom, jak je pro psychický vývoj dítěte důležité jeho včasné umístění do takovéto rodiny. Práce také odhalí princip dobře fungující rodiny, která přesto, že není biologická, má významný vliv na výchovu dalších generací.

Respondenti mého výzkumu jsou zkoumáni ve svém přirozeném domácím prostředí, kdy se snažím zachytit význam pro ně důležitých událostí.

8.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkum byl prováděn ve dvou pěstounských rodinách. Kdy v jedné rodině je celkem sedm dětí - tři narozené, čtyři přijaté, z nich tři romského etnika. V druhé rodině je celkem deset dětí - dvě narozené, osm přijatých, z nich pět romského etnika. Do výzkumu však byli zahrnuti jen dospívající jedinci, kteří studují na středních a vysokých školách. Celkem tedy bylo vybráno devět účastníků, pět dívek a čtyři chlapci. Z nich jsou Romové dva chlapci a dvě dívky. Účastníci byli ve věku od šestnácti do dvaceti let. Tři z nich mají určitý zdravotní hendikep, který je vždy popsán v úvodech k jednotlivým rozhovorům.

Určitě důležité je i upozornit na to, že výzkumná část probíhala v době letních prázdnin, kdy většina účastníků nemusela řešit běžné školní povinnosti.

8.4 Základní výzkumné otázky

1. Jsou mladí lidé různého etnika vyrůstající v jedné rodině stejně spokojení?
2. Jaké jsou jejich problémy přispívající k nespokojenosti a jak je řeší?
3. Mají konflikty v mezilidských vztazích?

8.5 Předpoklady výzkumu

1. Problémy dospívajících jedinců (českého a romského etnika), přijatých do pěstounské rodiny, jsou stejné jako u dospívajících, narozených do pěstounské rodiny.
2. Pěstounští rodiče jsou autoritou pro dospívající jedince přijaté i narozené do rodiny.
3. Dospívající jedinci přijatí i narození do rodiny mají sociální cit – „vědomí sounáležitosti s druhými lidmi, zájem o jejich prospěch a blaho“ (viz 3.3 Charakteristické rysy lidí prokazující životní spokojenost).
4. Zdravotní problémy dospívajících jedinců přijatých do pěstounské rodiny ovlivňují jejich životní spokojenost.
5. Dospívající jedinci romského etnika řeší navíc problémy s rasismem.

8.6 Metody a techniky výzkumu

Jako metoda kvalitativního výzkumu byl proveden hloubkový, polostrukturovaný rozhovor, pozorování a skupinové schéma, které vyplňovali respondenti. Tento rozhovor vychá-

zel z předem připraveného seznamu otázek, viz příloha. Respondenti byli vybíráni po několikaletém pozorování. Mám s nimi přátelské vztahy, které jsou postavené na vzájemné důvěře a respektu. Tři znám od narození, dva od doby, kdy byli přijati do pěstounské rodiny. Ostatní čtyři jsem poznal před třemi lety. Každý respondent dal souhlas k publikování svého příběhu za účelem této práce. *Přátelské vztahy byly hlavní výhodou celého výzkumu.* Před zahájením výzkumu jsem každému sdělil, jakým způsobem bude s údaji nakládáno. Rozhovor probíhal vždy pouze s jedním respondentem. Vždy před každou částí bylo respondentovi důkladně vysvětleno, jakým způsobem bude výzkum probíhat, a co se od něj očekává. V případě rozhovoru a Vancouverského dotazníku jsem kladl otázky a odpovědi si zapisoval do připravených podkladů. Skupinové schéma vyplňoval každý sám. Nezkresleného a pravdivého výzkumu bylo dosaženo přátelstvím a vzájemným poznáním jak respondentů, tak pěstounských rodičů. S pěstounskými rodiči bylo diskutováno po jeho ukončení o průběhu výzkumu a získaných údajích.

9 Rozhovory

9.1 Rozhovor číslo 1

Pohlaví: žena

Věk: šestnáct let

Vzdělání: studentka střední školy

NRP: narozené dítě

Pocít'uješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Ano, jsem spokojená, mám dobrou rodinu. Vidím, že mě mají rodiče rádi, a že se o mě starají ... to je hezký. Mám dobré kamarády a mám jich docela hodně. Asi by mi vadilo, kdybych byla hodně hloupá. Přemýšlím nad tím, jestli si to hloupí lidé vůbec uvědomují, že jsou hloupí, ale asi ne. Nejsem postižená a jsem spokojená se svým životem. Žijeme i v dobré zemi, sice je malá a všichni si stěžují, ale mohla bych třeba žít i v Africe a to by se mi nelíbilo.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

S přáteli, se sourozenci, s rodiči ... můžu za nimi přijít, ale nedělám to moc často, radši řeším věci s kamarádkou.

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Ano.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

Takovou nejasnou. Víím, co bych chtěla dělat, ale myslím si, že to jsou přemrštěný cíle. A taky si myslím, že bych toho chtěla až moc. Chtěla bych být malířkou nebo dietoložkou, každý je úplně jiný a oboje je těžký.

Jaké máš koníčky?

Ráda kreslím, maluju, výtvarně něco vyrábím. Hraju na housle a to mě moc baví. Ráda pečou ... umím to. Jsem ráda s kamarády.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

Jo, jak jsem chodila s Jirkou (nevlastní bratr) do třídy. Bylo to ze začátku. Druhá, třetí třída ho některý děcka hodně podezřívaly. Když se něco ztratilo, stačilo, aby jeden řekl, že to Jirka ukradl a už se ostatní přidali. Učitelky většinou s tím nic nedělaly, ani nemohly nic dělat, protože na Jirkově straně jsem stála třeba jenom já.

A třeba když někde jedeme, tak ty poznámky, že jsou černí (bratři) ... nebo na Vietnamce. U nás ve městě je třeba hodně lidí rasistických ... přitom nejvíc pracují. A kdo řekl, že ta ze-

mě je naše? Lidem vadí, že se sem stěhují, ale proč lidi kupují to jejich zboží, když tvrdí, že jsou nekvalitní.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) Mám hodně dobrou náladu, protože už jsme ve škole nic nedělali a hodně jsem chodila ven s kamarádkama. To se mi hodně líbilo.	1
2. Jiné symptomy (nespavost, úzkost ...) Někdy mám období, že nemůžu spát, ale jinak ne.	0
3. Nespokojenost se sebou (pocity méněcennosti) Jsem holka a většina holek to tak má. Už je to lepší. Srovnala jsem se sama se sebou. Dřív mi vadilo, že jsem malá, ale teď to beru jako výhodu.	1
4. Délétrvající poruchy zdraví Mám poruchu štítné žlázy – sníženou funkci a od toho jsou různé problémy, ale teď na to beru prášky, tak je to v pohodě.	2
5. Chování, výraz, řeč S chováním nejsem spokojená. Říkám si, že bych se mohla chovat líp a víc si promýšlet věci, které dělám. Někdy jsem hodně spontánní. Někdy taky drzá. S výrazem jsem spokojená. V řeči prý hodně huhlám, a když mě vyvolají učitelé, tak mluvím potichu a vadí mi, že musím při zkoušení znovu opakovat to, co jsem už řekla.	2 - 3
6. Práce, studium, peníze Práce - trochu mě stresuje brigáda (servírka), je to nový a je toho hodně. Stresuje mě, abych to nějak nepokazila, někoho nepolila a někdy jsou ti lidi takoví nepříjemní. A navíc je teď hodně jiných akcí, že bych tam chtěla jet, ale mám tu brigádu, a tak to musím hodně domlouvat a zvažovat. Studium – škola mi nepřijde tak moc těžká, učit se nemusím. Vy-znamenání jsem měla, ale nebaví mě. Peníze – řeším, proto mám teď tu brigádu a během roku roznáším letáky. To co potřebuju, na to si vydělám.	2 - 3

<p>7. Intimní partner, sexualita</p> <p>Rozešla jsem se partnerem, trochu mně to vadilo. Ale teď jsem ráda, bralo mi to hodně času. Moc kluků jsem neměla a nestřídám partnery.</p>	0
<p>8. Děti (včetně přání mít děti)</p> <p>Děti bych chtěla mít až dýl, protože si říkám, že pak nebudu mít tolik času a pak nikdy to nebude takový jako teď. Jednou bych chtěla mít děti.</p>	0
<p>9. Otec (mužské autority)</p> <p>Já s tatínkou zase tak dobrý vztah nemám, spíš takový chladný... Některý děcka vypráví svým rodičům všechno, ale já na to moc nejsem. Vnímám ho jako autoritu jen když opravdu něco řekne, že bych měla udělat, jinak pro mě autoritou není.</p>	1
<p>10. Matka (ženské autority)</p> <p>Mamka, protože je doma a jsem s ní ... je pro mě hodně autoritou. Byla vždycky doma a všechno vyřizovala. Ona vždycky zasahovala do mého života. Vztah máme dobrý, ale někdy komplikovaný, někdy se dokážeme i pohádat, ale jinak dobrý.</p>	1
<p>11. Sourozenci</p> <p>Dřív mi hodně vadilo, že nás je tolik a všichni se mě ptali, kolik mám sourozenců a já jsem musela říct, že šest. To mi vadilo, ale teď to vnímám ... jako hrdě. Dřív nás bylo doma hodně a to mi vadilo. Ale teď má každý hodně kroužků a holky jsou už pryč na škole (vysoká škola) a moc nejsou doma a tak to mi vyhovuje, že je tady i ticho. Tak to mám ráda. Víc si jich teď vážím, vyhovuje mi to.</p>	0
<p>12. Přátelé</p> <p>Nejbližší přátelé co mám, bydlí dál, nebydlí tady ve městě, ani v okolí a tak si píšeme. Ale kamarádů mám hodně a jsem s tím spokojená.</p>	0
<p>13. Denní rutina, návyky</p> <p>Já mám ráda ráno, že jdu do koupelny, dám si čočky, vyčistím si zuby a umeju se a to mám ráda. Pak mám problém, když jsem mimo třeba na táboře a nestíhám, protože je budíček. Pak jsem z toho celá rozhozená třeba celý den.</p> <p>Alkohol: Výjimečně, když je nějaká příležitost.</p>	1

Kouření: Jsem zkoušela, ale jinak ne. Drogy: Ne.	
14. Volný čas Mám pocit, že nestíhám to, co bych chtěla. Ale vlastně ho neumím moc využít. Třeba si sednu a jen koukám a pak si říkám, že jsem si mohla třeba místo toho jít kreslit.	3
15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.) Jsem veganka, tak mi vadí ta konzumní společnost, jak se chováme ke zvířatům a všechno ničíme. Akorát mi vadí, když někdo zjistí, že nejím maso, tak se se mnou snaží hádat a snaží se mi vnutit maso. Mamce to vadí, že jsem veganka, ale na vegetariánství na to si už zvykla.	2
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mamka, učitelka ve škole, učitelka v pěveckém sboru, zaměstnavatelka (brigáda),
muži: učitel na housle, táta, vedoucí tábora.

Přátelé:

ženy: kamarádky, starší sestry, Majka (pes),
muži: tři kamarádi, bratři, učitel na housle.

Podřízení:

ženy: mladší sestra, Majka (pes), děti v besídce, spolužačky z pěveckého souboru,
muži: přítel, kamarád, děti v besídce.

Intimní partneři:

ženy: - ,
muži: přítel.

Vyhodnocení rozhovoru číslo 1

Z provedeného rozhovoru vyplynulo, že respondentka je v rodině spokojená, také ve vztazích, které má se svými přáteli. Uvědomuje si, že ji rodiče, sourozenci, přátelé mají rádi, a že jim na ní záleží. To vidíme i v bohatém skupinovém schématu. V současné době k důvěrným rozhovorům upřednostňuje své přátele před rodiči, což je zcela přirozené, protože

v tomto vývojovém období vystupují právě do popředí přátelské vztahy. Ve skupinovém schématu můžeme upozornit na pana učitele, který zemřel před několika lety. Dospívající dívka ho stále uvádí hned na prvním místě v roli autorit a na třetím místě mezi přáteli – je vidět, že je stále pro ni velmi důležitým člověkem. Také má blízký vztah k domácím zvířeti.

Vancouverský dotazník ukazuje, že nejvyšší číslo tři se objevilo v oblasti trávení volného času. Ovšem i v oblastech chování, výraz, řeč a práce, studium, peníze, prožívá respondentka mírnou nespokojenost. Označila je číslem dva až tři. Číslo dva pak uvádí v oblastech déletrvající poruchy zdraví a filosofii života. Číslo jedna je uvedeno v oblasti nálady, v nespokojenosti se sebou, u otce a matky. Vadí jí, že nedokáže využít svůj volný čas tak, aby byla více sama se sebou spokojená. Je velmi výtvarně nadaná a její další nadání se projevuje i v oblasti logického myšlení a matematiky. Volný čas tráví také s přípravou a vedením biblického vyučování pro děti, což zmiňuje i ve skupinovém schématu. V oblasti chování vidí svůj nedostatek v tom, že by měla více promýšlet dopředu některé věci, než je udělá. V současnosti ji trápí i nová brigáda, kde je teprve několik dní a zaučuje se. Jak se zdá, z jejího chování je cítit určitá zodpovědnost k nové práci, aby ji dobře vykonala. Dokáže vyřešit i otázku peněz formou brigády a našetřit si na věci, které potřebuje, a které jí udělají radost. Určitou nespokojenost pociťuje v oblasti zdraví, protože má poruchu štítné žlázy a také ve vztahu k dnešní konzumní společnosti. Vadí jí ničení věcí a hrubé chování ke zvířatům. Touží po odlišnosti - být vegankou. Tuto touhu uskutečňuje pomocí jiného životního stylu a tím i sama sebe odlišuje od ostatní společnosti. S rasovou diskriminací se setkala u svých romských sourozenců, kvůli předsudkům v naší společnosti. Je si vědoma, že má moc ovlivnit svůj život.

Neverbální komunikace respondentky byla v souladu s verbální komunikací. Velmi dobře udržovala oční kontakt.

9.2 Rozhovor číslo 2

Pohlaví: muž

Věk: osmnáct let

Vzdělání: student středního odborného učiliště

Národnost: Romská

NRP: od osmi měsíců

V době, kdy přišel do pěstounské rodiny, měl dalších vlastních devět sourozenců. Z toho sedm jich bylo těžce zdravotně postižených. Jeho prognóza byla podobná jako u starších sedmi sourozenců. V osmi měsících svého věku neuměl lézt, projevoval známky apatie.

Pociťuješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Spokojenost pociťuju, že umím dobře hrát na kytaru, že jsem udělal školu, že jsem nepropadl. Doma jsem spokojený, i když ne vždycky. A taky jsem spokojenej, že jsou prázdniny.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

Jo mám. Mám tatku a mamku můžu jim to říct a samozřejmě i kamarádům.

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

To vím, že mám.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

No, abych pravdu řekl tak žádnou.

Jaké máš koníčky?

Koníčky tak ta kytara a chození ven.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

Až teďka na tom učňáku, ale málo, hodně málo proti Jirkovi (bratrovi) úplně maličko.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) To bych hodnotil ... nevím. Myslím si, že jsem se neměl ani blbě, ale spíš dobře. Ale kvůli kámošům se mám blbě, takový blbý náladu.	2
2. Jiné symptomy (nespavost, úzkost ...) To vůbec.	0
3. Nespokojenost se sebou (pocit méněcennosti) Tak to si myslím, že nemám.	0
4. Délétrvající poruchy zdraví Tak to vůbec, jsem zdravěj.	0
5. Chování, výraz, řeč Tak chování bych hodnotil ne vždycky, ale občas jsem takovej sobeckej, a když není po mým, tak se vztekám. Tak mohl bych se zlepšit v chování i v řeči ... jak se chovám, i v řeči taky.	3

6. Práce, studium, peníze Takže to bych popsal tak, že občas na studium prdím a občas mi to i vadí. Peníze to teďka je krize, mám jich málo. Domlouval jsem si brigádu v jedný truhlárně, ale nevím, jestli dopadne.	3
7. Intimní partner, sexualita Nemám přítelkyni a nevadí mi to.	0
8. Děti (včetně přání mít děti) Tak to ještě neřeším.	0
9. Otec (mužské autority) Mohlo by to být lepší podle toho, co dělám za průsery. Já si myslím, že mám docela dobrý vztah s taťkou.	2
10. Matka (ženské autority) No mamka s tou mám takovou ... s mamkou dobře vycházím, ale musím se umět krotit, prostě nevím, jak bych to řekl ... myslím, že mám s mamkou taky dobrý vztah, akorát že se štvu, když něco nemůžu.	2
11. Sourozenci Hm ... sourozenci s těma mám ... když jsou pryč tak jsem rád, ale ne nevadí mi. Mám je rád, ale jsem rád, když si od nich můžu odpočinout.	1
12. Přátelé Mám je, jsem spokojenej, kolik jich mám. Teďka asi jak s ktorejma, docela bych to dal na dvojku. Taky mám takový kamarády a tam je problém v něčem úplně jiným. Že furt chtěj chlastat, ale já se nechci nějak ožírat. Nevím, jak to mám hodnotit.	2
13. Denní rutina, návyky Návyky nemám, teda já si myslím, že nemám návyky, ale možná jo. Občas mě to trápí, protože to dělá peklo. Víím, že bych to měl ohodnotit jako pětkou, ale ohodnotil bych to tak na čtyři. Alkohol: Ne. Kouření: Tak to taky ne. Drogy: No tak občas ta marihuana.	4
14. Volný čas Já si myslím, že mám dost času, když udělám práci tak v pohodě.	2

15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.) Tak todleňto jsem teď minulej čas moc neřešil, takže nevím. Ně- kdy mám den, kdy k tomu mám nějaký myšlenky a řeším to, i když nechci (Pána Boha).	4
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mamka, třídní učitelka,

muži: taťka.

Přátelé:

ženy: kytara,

muži: Lukáš, Marek (kamarádi).

Podřízení:

ženy: mamka, čtyři sestry,

muži: taťka, dva bratři.

Intimní partneři:

ženy: - ,

muži: - .

Vyhodnocení rozhovoru číslo 2

Tento dospívající mladý muž svoji životní spokojenost pociťuje především při hře na kytaru a také v tom, že zvládl ukončit školní rok a postoupit do dalšího ročníku středního odborného učiliště. Je si vědom, že při těžkostech může přijít za rodiči a také za kamarády. Ale u svých některých přátel shledává, že jejich životní styl se mu zcela nelíbí a zatím se nedokáže plně rozhodnout, jakým směrem ve svém životě chce jít, což ovlivňuje i jeho náladu. Skupinové schéma vidíme chudé. Chybí zde biologičtí rodiče, uvedeni jsou jenom pěstounští rodiče. Zajímavé je, že své sourozence a to nejen mladší, ale i starší zařazuje do skupinového schématu v polaritě podřízených. Spatřujeme zde pro něj významný vztah k hudebnímu nástroji a to konkrétně ke hře na kytaru. Je velmi pohybově i hudebně nadaný, hraje v kapele.

Z Vancouverského dotazníku zjišťujeme, že nejvyšší číslo čtyři uvedl v oblastech: denní rutiny, návyky a ve filosofii života. Číslo tři je uvedeno v oblastech: chování, výraz, řeč a

práce, studium, peníze. Číslo dva pak spatřujeme v náladě, otec (mužské autority), matka (ženské autority), přátelé a volný čas. Číslo jedna u sourozenců. Největší problém přispívající k jeho životní nespokojenosti spatřuje v návykových látkách, konkrétně u marihuany. Není si jistý, jestli už nemá vypěstovaný návyk. Mezi další problém uvádí vztah k Pánu Bohu a to v myšlenkách, které nechce řešit, ale občas ho napadají. Se svým chováním není zcela spokojený, protože ho někdy trápí projevy sobeckosti a vztek, když si neprosadí své. Projevují se u něho určité známky citové deprivace, konkrétně ve snížené míře frustrační tolerance a také spatřujeme i nižší míru v sebeovládání u návykových látek. Je však schopen si domluvit brigádu a převzít tak i určitou zodpovědnost, aby si vydělal nějaké peníze navíc. Během školního roku si přivydělává roznášením reklamních letáků.

Účastník výzkumu si je vědom toho, že má moc ovlivnit svůj život, ale konkrétní představu o své budoucnosti žádnou neuvádí. Rád by se vyučil.

S rasovou diskriminací se setkal až na střední škole. Vážnější problémy však neměl. Spíše ho trápí problémy, které má mladší bratr.

Jeho neverbální komunikace je v souladu s komunikací verbální. Při rozhovoru je uvolněný, velmi dobře udržuje oční kontakt.

9.3 Rozhovor číslo 3

Pohlaví: muž

Věk: dvacet let

Vzdělání: ukončené střední odborné učiliště, student střední školy

NRP: od pěti let

Pocit'uješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Spokojenost pocit'uji v budoucnosti. Myslím to tak jako, že se mi snad všechno vydaří. Mám naději, že chci něčeho dosáhnout a to je můj cíl. Věřím, že mně v tom Bůh pomůže.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

Mám. Je to jedna z mých intimních přítelkyň (Šárka).

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Ano, stoprocentně.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

Tak dodělat střední, udělat konzervatoř, zkusit hudební akademii a poté učit v hudebce jako učitel.

Jaké máš koníčky?

Zpěv a fotbal, čtení knížek.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

To jo. Viděl jsem třeba, jak bílí mlátí černýho a naopak taky. V rodině jsem se s ní taky setkal.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) Náladu mám unavenou a nejistou. Jsem takovej ve stresu. Takovej vnitřní stres z toho co bude, jak to bude, jestli to všechno zvládnou.	4
2. Jiné symptomy (nespavost, úzkost ...) Jo. Mívám blbý sny a úzkost, protože jsem přišel i o lidi blízké. Z vlastní nedbalosti jsem o ně přišel, ani o tom nechci mluvit. Možná záleželo na charakteru daných lidí, postavení se k dané situaci. Byl daný problém a ten daný člověk určitým způsobem zareagoval ... spíš jsem to vnímal jako vnitřní zranění.	3
3. Nespokojenost se sebou (pocitý méněcennosti) Že někdy se sebou souhlasím a někdy ne. Myslím to v tom smyslu, že jsem mohl zareagovat jinak, než jsem zareagoval a potom si to kladu za vinu, že jsem to podělal.	3
4. Děletrvající poruchy zdraví Spíš přes psychiku, bral jsem antidepresiva, teď je už ale neberu. Byla to úzkost, stres, sebevražedný sklony.	2
5. Chování, výraz, řeč Já se cítím jako takovej ... záleží na prostředí, záleží na společnosti, na kolektivu, na vztazích a dle toho se odvíjí mé chování, výraz a řeč. Myslím si, že jsem spokojenej, tak jak se chovám, protože mám v sobě něco naučenýho ... jsem spokojený, jak se chovám.	2

<p>6. Práce, studium, peníze</p> <p>Momentálně to mám parádní. Nemám problém pracovat, ale mám problém sehnat brigádu ... teď to vypadá, že budu mít brigádu. S penězi jsem spokojenej, jestli to všechno klapne, tak jo. Hodně to apeluje na moji situaci, kterou jsem měl tento rok, jsem spokojenej.</p>	2
<p>7. Intimní partner, sexualita</p> <p>Momentálně nic a nic nechci. Ty lidi, který tam mám (skupinové schéma) mě dost ovlivnili v oblasti sexuality i v intimních vztazích. Jsou to lidi, díky kterým se teď bojím mít nějaký další vztah. Chtěl bych někoho mít, ale tohle co jsem zažil, mě omezuje a limituje.</p>	5
<p>8. Děti (včetně přání mít děti)</p> <p>Teď to neřeším, někdy když se bavím tak ... třeba s holkama, tak říkám dvě, tři děti. Ale teď to neřeším.</p>	0
<p>9. Otec (mužské autority)</p> <p>S tátou (pěstounský otec) nic moc... Nebiologický otec je mi v mnoha věcech autoritou, ale jen v konkrétních věcech. Není to komplexně autorita. Hodně mě toho naučil. Uvědomil jsem si, že i když jsem ho obviňoval a nesouhlasil s jeho názory, pak posléze jsem zjistil, že to, co říkal, je pravda, a že tak život opravdu funguje. Ale nesouhlasím s jeho výchovou, určitě v budoucnu zkusím jinou metodu výchovy. Ale když se podívám na konkrétní situaci v naší rodině, tak je to jiné než v jiných rodinách, protože jsme hodně hyperaktivní, různorodí a je to jiné než mít vlastní dítě.</p> <p>S biologickým tátou mám problém v tom, že on sám jako neví ... v tom smyslu, že neví, jak ten život chodí a myslí si, že ví, a že o životě ví dost, ale přitom je jasně vidět, že neví. Taky ty jeho rady беру vysoce s nadhledem, protože vím, že bych se mohl dostat do vážných problémů nebo bych nedělal nic a i skrze to bych se dostal do vážných problémů.</p> <p>Já vybírám u mužských autorit jenom ty, co mě vyhovují, z mého hlediska správných postupů nebo metod, tak jak se chovají.</p>	3

<p>10. Matka (ženské authority)</p> <p>Pf ... zase ... neodpuštění. Neodpuštění toho co se stalo v minulosti ve vztahu k mé matce (pěstounská matka)... konkrétní nebudu.</p> <p>Biologickou mamku беру s nadhledem ještě víc než tatku, protože ona je mentálně postižená ... vážím si jí, ctím ji jako matku, ale jako autoritu ani jako vzor ji nemám.</p>	5
<p>11. Sourozenci</p> <p>Je to těžký, když jich máš šest, tak se to dost houpe. S jednou sestrou je to na zabít a nereálný se s ní bavit. S druhou jak kdy ... občas se bavíme občas ne, v tomhle období spíš ne. S mladší ano, s tou se bavím sice ne moc, ale dle mého pohledu dostatečně a respektujeme se navzájem. Nejmladší sestru беру tak s nadhledem, mám ji rád jako takovýho rodinnýho miláčka, ale příliš mladého na to, aby mohla mluvit tak otevřeně a s jistotou jako dospělý člověk ... a ona tak mluví. Co se týče kluků, to můžu dát do jednoho pytle, protože oni sami tápají a hledají jakou cestou se vydat, když něco potřebují, tak jim pomůžu, když něco chtějí nebo chtějí, ale jinak ne.</p>	3
<p>12. Přátelé</p> <p>Vím, že jich mám hodně, ale jako ve stálým kontaktu s nima nejsem. Nevyhovuje mi to takhle. Není problém v přátelích, ale mám to podělaný v tom, jak jsem si podělal vztahy s holkama se kterýma jsem chodil. Konkrétně s Bětkou ...tam jsme si psali každý den a byli jsme furt spolu a potom najednou se ona změnila ze dne na den. A u ostatních to bylo to samý. Já se snažím vyplnit ten čas brigádou. Mám pocit, že jsem jim dával lásku a sebe a bylo toho víc, než jsem měl ... mám pocit takový zrady.</p>	4
<p>13. Denní rutina, návyky</p> <p>Ani nemám, ani po sexuální stránce, ani nutkání po alkoholu nebo kouření. Proto jsem ve stresujících situacích, protože mě to nic nevyplní. Když jsem byl v kouření, měl jsem ho čím vyplnit. Mám pocit prázdnoty i z pozice těch holek, když nikoho nemám.</p> <p>Ani nechci pít, ani kouřit, jsem spokojenej s tím, že neberu drogy, nepiju, nekouřím.</p> <p>Alkohol: Ne, si dám jen občas příležitostně.</p>	2

Kouření: Výjimečně. Drogy: To ne.	
14. Volný čas Když mám volný čas, snažím se ho něčím vyplnit, ale ne vždy mě to jde.	3
15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.) Momentálně nemám, necítím Boha. Já ho ctím. Vím, že je. Vím, že mně dost pomáhá, ale nejsem úplně oddanej a bojím se mu odevzdat na sto procent. Nevím, jak mně to změní život. Ale vím, že mně to změní život, aspoň o tom všichni mluví. Občas mám i nenávisť vůči tomu, když mi někdo řekne jaký je úžasný Bůh, a i přesto vidím, jak ten člověk reaguje. Myslím si, že si někteří lidi nezaslouží, když se jim dějou zlé věci.	4
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: Whitney Houston, Celine Dion, Lucie Bílá,

muži: D. Johnson, S. Stallone, kazatel, K. Gott.

Přátelé:

ženy: Běta, Lucka, Nad'a, Šárka,

muži: Adam, Slávek, David, František H. (pěstounský otec).

Podřízení:

ženy: - ,

muži: - .

Intimní partneři:

ženy: Běta, Lucka, Nad'a, Šárka,

muži: - .

Vyhodnocení rozhovoru číslo 3

Respondent pociťuje svoji životní spokojenost v naději, že se mu v budoucnu vydaří, po čem touží. Dle svých slov má jasnou představu o své budoucnosti. Chtěl by studovat a

poslůze učit v základní umělecké škole. Je hudebně nadaný, má nádherný hlas a zpívá v oblastních muzikálech a v různých kapelách.

Do Vancouverského dotazníku zapsal nejvyšší číslo pět v oblastech: intimní partner, sexualita a matka (ženské autority). Číslem čtyři ohodnotil oblasti: nálada, přátelé, filosofie života. Číslo tři pak zapsal u oblastí: jiné symptomy, nespokojenost se sebou, otec (mužské autority), sourozenci a volný čas. Číslem dvě je označena oblast: déletrvající poruchy zdraví, chování, výraz, řeč a denní rutina, návyky. Z Vancouverského dotazníku vyplývá, že prožívá velmi závažné problémy, a to hned v několika oblastech. Jeho skupinové schéma je velmi chudé na vztahy s lidmi, se kterými se ve skutečnosti setkává. Ve skupinovém schématu v polaritách souřadných i intimních partnerů jsou zobrazeny stejné ženy, o kterých uvádí, že vztahy s nimi ho natolik ovlivnily, že nyní má problémy navázat jakýkoli další jiný intimní vztah. Jako blízkého přítele, se kterým může sdílet své problémy, však uvedl bývalou přítelkyni Bětku, ženu z těchto intimních partnerek, což je velmi zajímavé. Zobrazuje se tu i problém s matkou (ženskými autoritami). Naskytá se možnost, že tyto oblasti spolu souvisejí. Narodil se biologickým rodičům s mentálním i fyzickým postižením, kteří nebyli schopni se o něho starat fyzicky ani psychosociálně. Do roku a půl vyrůstal v kojeneckém ústavu, poté přešel do pěstounské péče k náhradní matce, která již vychovávala v pěstounské péči jedno dítě s mentálním i fyzickým postižením. Po nějakém čase ukončila tato žena pěstounskou péči našeho respondenta a on přešel ve svých pěti letech do další pěstounské rodiny. Pro bližší pochopení toho co prožívá, uvádíme jeho první vzpomínku: „*Ještě mám vlastně jednu, ta musela být ještě dřív. Když mě mamka (první pěstounka) připoutávala do sedačky, říkala, že se musím připoutat, aby se mi nic nestalo. Pocit jsem z toho měl moc hezký, že o mě někdo stojí, že mě má rád.*“ Jak vidíme, tak tyto jeho rané zkušenosti – dlouhý pobyt v kojeneckém ústavu, nepřijetí a odmítnutí pěstounky mají jistě zásadní vliv i na jeho současné prožívání životní spokojenosti a vztah k současné pěstounské matce.

Ve skupinovém schématu se z rodiny objevuje pouze pěstounský otec a to v polaritě souřadných. Nikoho dalšího např. sourozence, rodiče biologické, pěstounskou matku, která ho vychovávala do jeho pěti let, ani současnou pěstounskou matku již neuvedl. Naskytá se otázka, zda tito ostatní lidé jsou pro něho významní ve smyslu osobních vztahů.

Z rozhovorů vyplývá, že má problémy ve vztazích. Zdá se, že těžko navazuje a udržuje uspokojivé osobní vztahy s lidmi kolem sebe. Jeho vztahy s lidmi jsou povrchní. Jako další problém označuje oblast filosofie života, konkrétně vztah k Pánu Bohu. Uvádí, že měl psychické problémy z důvodu velké úzkosti, stresu a sebevražedných sklonnů. Antidepresiva však

nyní nebere, i když stále v oblasti nálady uvádí nejistotu a vnitřní stres. Odbornou pomoc však v současnosti nevyhledává. Když mu je opravdu velmi těžko, obrací se na své pěstounské rodiče, kteří ho přijímají a snaží se mu pomoci. Vedou ho k převzetí zodpovědnosti za vlastní život a k pochopení, že má vedle sebe své blízké, kteří ho mají opravdu rádi. V současné době si sám začíná uvědomovat, že jeho pěstounský otec mu radí dobře a má ho rád, což je slovně popsáno nejen ve Vancouverském dotazníku, ale i ve skupinovém schématu. Přes všechny tyto vážné problémy, které respondent prožívá, si uvědomuje, že má určitou moc nad svým životem.

S rasovou diskriminací se setkal nejen u svých sourozenců v pěstounské rodině, ale i mimo ni. Při společném rozhovoru je roztěkaný, je vidět, že spíchá, aby rozhovor byl co nejdříve hotový. Udržuje dobrý oční kontakt.

9.4 Rozhovor číslo 4

Pohlaví: žena

Věk: dvacet let

Vzdělání: ukončená střední škola, studentka vysoké školy

NRP: narozené dítě

Pocit'uješ ve svém životě spokojenost a v čem?

To jo a asi jako teď ve všem. Jsou prázdniny, nic mi nechybí.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

S tou Emou, s kamarádkama, s našima (rodiče).

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Ano, mám.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

Nevím ... asi že po vysoké pojedu na rok do Afriky, pak se vdám a pak budu mít děti. Chci jít pracovat do nemocnice někam do rozvojové země.

Jaké máš koníčky?

Nevím...ráda čtu a ráda něco dělám s kamarádama, třeba jdeme plavat, hrajeme freesbee. Ráda hraju na kytaru.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

No, teď na vysoký, jak jsem ve velkém městě, tak docela jo. Tady jsou hodně vysazení. Nebo když jdu s bratry na nákup, tak za námi chodí pořád prodavačky, kontrolují, jestli něco nedáváme do kapsy.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) Myslím, že nálada, že to není tak zlý, ale ani úplně dobrý to taky není. Stresovala mě škola, ale zbytek byl v pohodě.	2
2. Jiné symptomy (nеспavost, úzkost ...) Nemám.	0
3. Nespokojenost se sebou (pocity méněcennosti) Asi bych chtěla být fyzicky silnější a větší. Když jsem ve škole, někdy se mezi těma chlapama ztrácím. Taky bych chtěla být hezčí, a tak ...	2
4. Děletrvající poruchy zdraví Nemám nic.	0
5. Chování, výraz, řeč No třeba ... že nerada mluvím s cizími lidmi, když se musím seznámat s cizíma lidma. A taky si musím dávat pozor na to, abych pořád nevytáhla ty svoje historky (příběhy...), to mám po tatkově. Tatka nám vypráví ty svoje historky a já už je vnímám, že jsou asi moje (smích).	1
6. Práce, studium, peníze Od té doby co jsme na vysoké, tak mi přijde, že mám dost peněz. Během školního roku mám brigádu, taky chodím na plazmu, naši mi dávají na měsíc a z toho si můžu taky něco ušetřit. Se školou mě to baví, ale je to tak, že když jsem ve škole na praxi, tak že se diví, že jsem záchranář, že jsem malá a že je nedokážu zachránit. A to mi vadí.	1

<p>7. Intimní partner, sexualita</p> <p>Nemám přítele. Chtěla bych se vdávat, ale nemám toho chlapce... Vadí mi to trošku, že nemám kluka, ale hlavně mi to vadí, když vidím někoho, kdo už ho má, třeba z mládeže a já nemám, tak to je trochu závist...</p>	3
<p>8. Děti (včetně přání mít děti)</p> <p>No to já si plánuju, že budu mít čtyři děti. Akorát nemám toho přítele. Chtěla bych mít děti i teď, klidně bych se i teď vdávala.</p>	4
<p>9. Otec (mužské autority)</p> <p>Já bych řekla, že s tatškou je to dobrý. Ale uznávat jiné autority s tím mám problém. Nevím ... nerada poslouchám, když to není pořádná autorita, a když si to ničím nezaslouží, tak ji neposlouchám.</p>	1
<p>10. Matka (ženské autority)</p> <p>Tak s mamkou vycházím hodně dobře. Ale ženské autority moc neuznávám. Chápu třeba učitelku, že jsou nějaké meze, kdy člověk musí poslechnout. Ale spíš ženské autority беру, že jsou pro mě na stejné úrovni, nechci, aby o mně rozhodovaly.</p>	1
<p>11. Sourozenci</p> <p>Vzhledem k tomu, že máme teď čtyři pubertáky, že se všemu chychotají a já si někdy připadám už hodně stará, když bych chtěla nějakou vážnou debatu ... S holkama (sestry) dobrý, že jsme v pohodě. S klukama to trochu vážne, oni ani sami neví, co se sebou.</p>	3
<p>12. Přátelé</p> <p>To je teď v pohodě. Bála jsem se, jak to bude na vysoké, když se nerada seznamuji. Ale mám teď nové kamarádky ve škole, tak je to moc fajn. Je to takový dobrý, je to moc fajn.</p>	0
<p>13. Denní rutina, návyky</p> <p>To mám ráda, když mám věci naučený, že se s tím nemusím zdržovat. Mám ráda takový řád.</p> <p>Alkohol: Příležitostně.</p> <p>Kouření: Ne.</p> <p>Drogy: Ne.</p>	1

14. Volný čas Asi jako je problém ... tak jak stojíš na vysoké, že nemůžeš dělat nic a pak najednou je čas a nevíš, co by. Že během školy nemáš čas na koníčky, leda musí být nějaký příležitostný. Už jsem si na to zvykla, že pak jsou tři měsíce volna a to pak můžeš využít.	1
15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.) Tak ta víra, to je jasné, že jako to je můj smysl života. Vše se točí kolem toho: rodina, přátelé, koníčky všechno.	0
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mamka, garantka oboru,

muži: Bůh, taťka, kazatel.

Přátelé:

ženy: Eva, Andrea a Saša, Irma a Ula, tři sestry,

muži: Bůh, Pavel, Franta a Matěj.

Podřízení:

ženy: dvě mladší sestry, děti v besídce, mládežníci,

muži: dva bratři, děti v besídce, mládežníci.

Intimní partneři:

ženy: - ,

muži: Bůh.

Vyhodnocení rozhovoru číslo 4

Tato mladá žena uvádí, že životní spokojenost se jí prolíná celým současným životem. Svá trápení může sdílet se svými kamarádkami i s rodiči. Má představu o svém budoucím životě a plně si uvědomuje i odpovědnost a moc, kam svůj život nasměruje. Smyslem svého života vidí víru a vztah k Pánu Bohu. Víra ji posiluje, což vidíme i ve skupinovém schématu, kdy zapsala Pána Boha v polaritě autorit, přátel a intimních partnerů.

Ve Vancouverském dotazníku označila číslem čtyři oblast: děti. Číslem tři pak oblasti: intimní partner, sexualita a sourozenci. Číslo dva nalezneme v oblastech: nálada a nespokojenost.

nost se sebou (pocity méněcennosti). Číslo jedna je v oblastech chování, výraz, řeč, práce, studium, peníze, otec (mužské autority), matka (ženské autority), denní rutina, návyky a volný čas. Za největší problém přispívající k nespokojenosti uvedla oblast dětí, která jak se zdá souvisí i s oblastí intimního partnera. Přála by si mít děti, ale protože nemá v současnosti přítele, tak jí tato oblast života trápí. Nejvíce pociťuje tento problém v přítomnosti svých přátel, kteří již své partnery mají, což je pochopitelné, neboť se právě nachází ve vývojovém období, kdy se porovnává se svými vrstevníky. Také ji trápí její malá postava a částečně i vzhled. Chtěla by být hezčí. Skupinové schéma je bohaté ve vztazích souřadných a závislých. Zajímavé je, že mezi sourozenci chybí jeden bratr, konkrétně ten, se kterým hůře vychází.

Ve skupinovém schématu vidíme, že mimo stejně staré sestry jsou všichni sourozenci zařazeni do role podřízených, což vede k myšlence, že se cítí být za ně zodpovědná. Aktivně se podílí na vedení nedělního biblického vyučování pro děti v církvi, a také se spolupodílí na vedení setkávání mládeže.

S rasovou diskriminací se setkala ve své rodině u mladších bratrů, kdy je okolí kontroluje např. v obchodě, jestli něco nevzali. Dále se s ní také setkala ve městě, kde v současnosti studuje vysokou školu.

Z její neverbální komunikace je poznat, že je při rozhovoru uvolněná, otevřená, udržuje dobře oční kontakt. Neverbální komunikace souhlasí s komunikací verbální.

9.5 Rozhovor číslo 5

Pohlaví: žena

Věk: dvacet let

Vzdělání: studentka vysoké školy

NRP: narozené dítě

Pociťuješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Ano. Jak jsem na některé věci společensky založená, tak spokojenost pociťuju ve vztazích, trávím čas s dětmi i s mládeží. Nebo že jsem spokojená, že vidím za sebou nějaký výsledek své práce.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

Buď s rodičema, nebo mám pár bližších kamarádů.

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Do jisté míry určitě.

Proč myslíš, že jen do jisté míry?

Protože některé věci jsou neovlivnitelné jako genetické předpoklady nebo nějaké náhody nebo do čeho zasahuje Bůh, ale to co můžu změnit, to určitě měním.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

No tady tyhle věci nemám, že bych si je úplně nalajnovala. To jsem dělala dřív, ale už jsem to zabalila, protože to tak dobře nefungovalo. Určitě bych ráda měla svoji práci a měla svoji rodinu.

Jaké máš koníčky?

Všechny možné ... ráda hraju na hudební nástroje, klavír a flétnu. Strašně si ráda hraju s dětmi a strašně ráda se učím nové věci, jako třeba teď jsem zkoušela orientální tance i manuální věci mě baví a taky naučit se něco nového.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

Jo hodně. Nejvíce takovýto bílí a Romové, to máme i v rodině. To jsem zažila i drsnější chvílky, že je odsuzovali, aniž by je znali. Třeba v obchodě a třeba i v dětském centru nebo když jsem doučovala jednoho chlapečka Roma.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) Jako v pohodě, jsem taková vyrovnaná, takže v pohodě, samozřejmě může být i něco lepšího (smích).	1
2. Jiné symptomy (nespavost, úzkost ...) Ne, nemám.	0
3. Nespokojenost se sebou (pocity méněcennosti) Ne, jako někdy trochu, že bych mohla na sobě začít makat v některých věcech, ale jinak v pohodě - třeba fyzická nebo některé mé sebeovládání.	2
4. Děletrvající poruchy zdraví Ne, měla jsem, ale nebylo to nic vážného.	1

<p>5. Chování, výraz, řeč</p> <p>Tak to je taková trochu ... (smích). Tak v tomhle jsem mrtě v pohodě, někdy něco přepísknu, ale jinak v pohodě.</p>	0
<p>6. Práce, studium, peníze</p> <p>Tak to řeším, to není úplně v pohodě. Trochu se bojím shánět práci po škole, abych měla uplatnění. Ke škole si taky něco sháním třeba brigádama nebo nějaká výpomoc, abych měla víc peněz.</p> <p>Takže v tom nejsem úplně happy. Se školou jsem spokojená hodně, vybrala jsem si dobrý obor, který mě baví.</p>	3
<p>7. Intimní partner, sexualita</p> <p>Zatím nemám. No já jsem si to už vyřešila sama se sebou, samozřejmě bych nějakýho chtěla, ale že bych partnera chtěla za každou cenu, tak to ne.</p>	2
<p>8. Děti (včetně přání mít děti)</p> <p>Tak to je moje velká láska, většinu času trávím s dětmi. Určitě bych jednou chtěla mít svoji rodinku.</p>	0
<p>9. Otec (mužské autority)</p> <p>To je v pohodě. S taťkou vycházím v pohodě. Je pravda, že mě někdy rozčiluje, ale to se zvládne. U ostatních autorit je to trochu problém a málo kdo je pro mě dost silná autorita, abych ji uznala.</p>	1
<p>10. Matka (ženské autority)</p> <p>S mamkou vycházíme v poho. Občas se teda taky rafnem. Ale co se týče těch ostatních ženských autorit, tak tam je to takový víc v pohodě. Beru je na stejnou úroveň, nemám tam moc potřebu zkoušet, jestli jsou silnější autoritou, nežli já.</p>	1
<p>11. Sourozenci</p> <p>No to je občas komplikované vzhledem k tomu, že jich je tolik. Mám to jak s kým. S jednou sestrou je to občas na draka, ne vždy se úplně snášíme, tak jsem ráda, že máme někdy i mezi sebou pauzu. Jsme spolu na privátě na pokoji. S dalšíma sestrama je to víc v pohodě, ale je to asi tím, že jsou mladší a nevidíme se spolu tak často. Se dvěma bráchama tam je to občas horší, protože dělají občas hovadiny a já to pak musím žehlit (třeba když se někde opijí, nedorazí včas ... a musím to žehlit před mamkou a taťkou, aby nebyli naštvaní), tak to není moc fajn. A se starším bráchou je to tako-</p>	2

vý komplikovanější, protože poslední dobou se chová jako trouba, ale jinak spolu vycházíme dobře. Myslím, že mě docela bere.	
12. Přátelé No ... už jsem se u nich i v některých věcech docela zklamala, a když jsem je potřebovala, tak to vlastně nevyšlo, tak jak jsem je potřebovala. Uvědomila jsem si, že je lepší mít míň přátel a více se o ně starat, o to jsem pak vděčnější za lepší kamarády.	2
13. Denní rutina, návyky Vyloženě, že bych něco dělala a bez toho nemohla být ... tak asi čtení z Bible ... to by mi chybělo. Alkohol: Příležitostně, občas něco málo s kamarádama. Kouření: To jsem zásadně proti, to mi strašně smrdí. Drogy: Tak to taky nehrozí, vzhledem k tomu, jak to slyším ve škole a tak ...	0
14. Volný čas Přes školu toho moc není, ale když mám volno, tak není problém něco podnikat, takže nemám problém, že bych se nějak nudila.	0
15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.) Boha, ale že bych měla nějaké filosofie, to ne.	0
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mamka, Věrka, Zdena, Marcela, Iva, tři učitelky z vysoké školy,

muži: Bůh, taťka, Karel, Franta, Jonáš, Jáchym, pět učitelů z vysoké školy.

Přátelé:

ženy: tři sestry, Petra, Kristýna, Bára, Johana, Markéta, Věra, babička, tety,

muži: Bůh, tři bratři, děda, strejdové.

Podřízení:

ženy: kamarádky z mládeže, děti z nedělní besídky, děti z dětského centra, tři sestry,

muži: kamarádi z mládeže, děti z nedělní besídky, děti z dětského centra, tři bratři.

Intimní partneři:

ženy: - ,

muži: Bůh, Filip, Radek.

Vyhodnocení rozhovoru číslo 5

Z uvedeného rozhovoru vyplynulo, že respondentka pociťuje svoji životní spokojenost ve vztazích s přáteli a také s dětmi, které má velice ráda a se kterými tráví svůj volný čas. Vedle několika kroužků, konkrétně v církvi. Je to nedělní biblické vyučování pro předškolní děti a také setkávání mládeže. Dále pracuje jako dobrovolník v nízkoprahovém centru pro děti a mládež ze sociálně slabých rodin. Svoji spokojenost dokáže nalézt právě ve výsledcích své práce. Z rozhovoru vyplývá, že si uvědomuje křehkost přátelství a také to, že se o přátelství musí pečovat, což můžeme označit jako moudré počínání. K tomuto postřehu si v nedávné době přišla sama ze své osobní zkušenosti, kterou popsala ve Vancouverském dotazníku. Respondentka má velmi bohaté skupinové schéma, ve kterém nechybí žádní sourozenci, rodiče, prarodiče a široká rodina. Víme o ní, že dokáže být autoritou a zároveň je velice laskavá k lidem kolem sebe. Své starosti sdílí s rodiči a se svými nejbližšími přáteli. V budoucnosti by chtěla pracovat s dětmi a mít vlastní rodinu. Uvědomuje si, že má určitou moc nad svým životem a že jsou určité věci, které může sama ovlivnit a které již ovlivňuje.

Ve Vancouverském dotazníku uvedla, že mezi největší problémy přispívající k nespokojenosti je oblast: práce, studium, peníze, kterou označila číslem tři. A to z toho důvodu, že má starost, aby našla dobré uplatnění ze školy, kterou studuje a která ji baví. K nespokojenosti přispívají také peníze, což však dokáže konstruktivně řešit brigádami. Číslem dva označila oblasti: nespokojenost se sebou, intimní partner, sexualita, sourozenci a přátelé. Oblasti s číslem jedna jsou pak: nálada, déletrvající poruchy zdraví, otec (mužské autority), matka (ženské autority). Ve skupinovém schématu jsou všichni sourozenci zapsáni nejen v polaritě souřadných, ale také zároveň v polaritě podřízených. Cítí určitou zodpovědnost za své sourozence, což popisuje i ve Vancouverském dotazníku. Hovoří o vztahu k Pánu Bohu, kterého uvedla ve skupinovém schématu. Posiluje jí každodenní čtení z Bible.

S rasovou diskriminací se setkala nejen u svých mladších sourozenců, ale i v nízkoprahovém centru pro děti a mládež.

Při rozhovoru je velmi otevřená, chová se přátelsky, radostně a pohodově. Její verbální komunikace je v souladu s komunikací neverbální.

9.6 Rozhovor číslo 6

Pohlaví: muž

Věk: šestnáct let

Vzdělání: student středního odborného učiliště

Národnost: Romská

NRP: od deseti let

Pocit'uješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Jsem spokojenej a je to tím, že jsem v novou rodinu, že mi dali novou rodinu. Tu původní si trošičku pamatuju, jsem tady od desíti let. Abych řekl pravdu, jsem rád, že jsem tady. V jednu chvíli jsem si říkal, co bude s bývalýma rodičema, když na tom byli zle, ale pak jsem to neřešil.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

Tak můžu sdílet s bejvalýma kamarádama z města, kde jsme bydleli, než jsme se minulý rok přestěhovali. Občas si zavoláme. A samozřejmě s novou rodinou, třeba s mamkou.

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Tak asi jo. No tak můžu ho ovlivnit k dobrému i ke zlému.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

Chtěl bych si jednou otevřít svůj obchod s hudebninama s kytarovým centrem.

Jaké máš koníčky?

Tak rád si čtu z encyklopedií, rád se dozvídám o nových věcech vědy, techniky, chemie. Rád mám hudbu.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

Nesetkal jsem se nikdy, osobně ne. Jinak jen v televizi.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) To se cítím skvěle, jsem šťasten. Jeden z důvodů je, že jsou prázdniny a že jsme byli teď s rodinou na dovolený. Byli jsme tam ještě s kamarádama.	0
2. Jiné symptomy (nespavost, úzkost ...) To asi zatím ne.	0

3. Nespokojenost se sebou (pocity méněcennosti) Hm ... tak jako mám, že mě naštvne mladší sourozenec a pak si říkám, že jsem naštvanej na sebe, že hned na něj vyjedu, že to bylo ode mě hnusný.	2
4. Délétrvající poruchy zdraví Ne.	0
5. Chování, výraz, řeč Tak bych tak řekl, že se to trošičku váže na tu nespokojenost se sebou.	1
6. Práce, studium, peníze Se studiem ... to, abych řekl pravdu, jsem nešťastnej. Nešťastnej v tom, že jsem si vybral špatnej obor, který mě nebaví (instalatér). Nebaví mě ani ty odborný předměty. To studium je na pětce. Peníze ... prostě tak jako občas s bráchou chodíme na brigádu a tam si občas vyděláme. Mě to stačí i to kapesné, dokážu si s tím naložit, šetřím ... s penězma jsem v pohodě.	5, 2
7. Intimní partner, sexualita Nemám a netrápí mě to ... času dost.	0
8. Děti (včetně přání mít děti) Zatím jsem to neřešil, ale asi bych chtěl mít děti.	0
9. Otec (mužské autority) Tak taťka je ten, kdo mi, když za ním přijdu, poradí. Vztah k němu mám dobrej, pěkněj.	0
10. Matka (ženské autority) Mamka hm ... tak mamka je pro mě taková jako něžnější a citlivější, asi nemám s ní problém.	0
11. Sourozenci Tak ti starší ... Luděk (starší bratr) jsem rád, že jsem s ním zrovna v pokoji, protože nedělá bordel, a když něco potřebuju, tak mi něco půjčí nebo mi pomůže s něktejma věcma. Ti mladší, teď s nima moc nejsem ... oni všude lítaj. Vztah máme pěkněj.	0

12. Přátelé Teď je to takový ... že jsme se přestěhovali. Ve škole je ta společnost taková, že to jsou spolužáci, že chodí za školu, kouří a berou návykové látky a alkohol a to s nima být nechci. A tady nikoho moc neznám a tak s nikým moc nechodím.	3
13. Denní rutina, návyky To ne. Takže dělám to, že každý den jsem dole v hudebně a hraju si tam. Alkohol: Ten nechci. Kouření: Taky ne, fuj. Drogy: Taky ne.	0
14. Volný čas Tak volný čas, teď ho mám dost. Hodně jsem dole v hudebně nebo si lehnu dole na lehátku nebo si jdu se sourozenci někam vyjít. Je to tím, že tady nikoho z kamarádů nemám, tak s nikým nevycházím ven.	2
15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.) Věřím v Boha.	0
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mamka, sestry,

muži: Bůh, taťka, bratři.

Přátelé:

ženy: zvířata, kamarádky (z bývalého místa bydliště),

muži: zvířata, kamarádi (z bývalého místa bydliště).

Podřízení:

ženy: - ,

muži: - .

Intimní partneři:

ženy: hudba,

muži: - .

Vyhodnocení rozhovoru číslo 6

Tento dospívající chlapec pocituje svoji životní spokojenost především ve své nové rodině. Do svých deseti let vyrůstal v biologické rodině a nyní prožívá vděk za svoji novou pěstounskou rodinu. Uvědomuje si, že svůj život může ovlivnit jak v dobrém, tak ve špatném smyslu. Ví, že své problémy může sdílet se svojí novou rodinou – konkrétně uvádí pěstounskou matku, dále pak kamarády z místa, odkud se před rokem přestěhoval. Stěhování, které proběhlo před rokem, je pro něho stále velmi citlivé téma a objevuje se i v oblasti trávení volného času. Zajímavé je, že ve svém skupinovém schématu nikde neuvedl své biologické rodiče. Nabízí se myšlenka, zda se smířil s tím, že nezvládli svoji rodičovskou roli. Má jasnou představu o své budoucnosti. Přál by si otevřít vlastní obchod s hudebninami a s kytarovým centrem. Hudba je pro něj velmi důležitá a je znázorněna i ve skupinovém schématu v polaritě intimních partnerů. Za své přátele také označuje zvířata, která má velmi rád.

Vancouverští dotazník ukazuje, že mezi problémy, které přispívají k nespokojenosti, je nejvyšší bodové hodnocení s číslem pět v oblasti: práce, studium, peníze - konkrétně u studia. Uvědomuje si, že obor, který si sám vybral, ho nebaví a netěší. Navíc se spolužáky si až tak nerozumí, protože mají jiné zájmy, např. chodí za školu, berou návykové látky, což on odmítá. Tato oblast, jak se zdá, souvisí i s oblastí přátel, která je označena číslem tři. Respondent uvádí, že je to z důvodu stěhování, protože se před rokem s rodinou přestěhovali a on tu zatím nenašel žádné nové kamarády. Číslem dva označil oblasti: nespokojenost se sebou, práce, peníze, volný čas. Oblast volného času opět zapadá do oblasti přátelství. Rád by trávil svůj volný čas se svými kamarády z bývalého města. Skupinové schéma ukazuje, že všichni jeho nevlastní i vlastní sourozenci se nacházejí v roli autorit, i když jsou až o devět let mladší, což je také velmi zajímavé. Číslem jedna je pak označena oblast: chování, výraz, řeč, kterou uvádí, souvisí s oblastí nespokojenosti se sebou. U respondenta vidíme silnou vůli jít si za svým cílem. Velmi dobře při rozhovoru udržuje oční kontakt a je vidět, že v našem rozhovoru se snaží být upřímný, především sám k sobě. S rasovou diskriminací, ač je Rom, se sám osobně neseťkal, pouze v televizních médiích.

9.7 Rozhovor číslo 7

Pohlaví: žena

Věk: šestnáct let

Vzdělání: studentka střední školy

NRP: od dvou a půl let

Zdravotní problémy: disociační porucha, porucha pozornosti, dříve problémy se sluchem, nyní po operaci je stav zlepšený

Pocit'uješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Mám střechu nad hlavou, takže ji pocit'uju. Mám zázemí, který jsem nemusela mít a uvědomuju si to.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

Rodina, celkově se všema, spolužačky, respektive přátelé. Píšu příběhy co mě zajímá a tím se uvolňuju a baví mě to.

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Tak to jo.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

No... když jsem šla na střední, tak jsem si říkala, že budu pomáhat lidem. Víím, že budu pracovat s lidma, jestli neskončím na drogách ... to snad ne.

Máš strach, že by přišla závislost?

Nemám strach, že by přišla závislost ... to snad ne.

Jaké máš koníčky?

Tak to je jednoduchý, protože mě fakt nic nebaví.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

Jo, naposled včera. Teď mě to mrzí, ale měli by si uvědomit, že jsem si to prostě nevybrala. Teda dřív jsem s tím měla hodně problémy, asi v devítce, tak jsem pak i jezdila k psychoterapeutce, byla to Romka. Občas mě to mrzí, bývám plačtivá a snažím se to brát s nadhledem a říkám si, že za to prostě nemůžu.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) No... já nevím, tak mě nic moc nebaví. Myslela jsme si, že tím, že se odstěhujeme, že se třeba mnohý věci změní. Třeba, že víc dospěju, že třeba pořád nic neumím, že fakt v ničem nejsem dobrá, a to jsem si dřív myslela, že něco umím. Jenom se hloupě směju a dělám jen to, co chci, ale víím, že je to špatně.	3 - 4

2. Jiné symptomy (nеспavost, úzkost ...)	
No nevím, tak spím hodně až nezdravě hodně, jsem unavená. Chodím po obědě spát.	2 - 3
3. Nespokojenost se sebou (pocity méněcennosti)	
To jako né, já jsem si vědomá, nemyslím si, že bych byla nějaká... Třeba mamka mě rozčiluje, že mi pořád říká, že ať si víc věřím. Nemůžu říct, že jsem úplně hrozná. Spíš stále mám pocit, že patřím k těm nejhorším, ale nemůžu to přece říct, protože všechny lidi neznám. Vždycky jsem patřila k těm nejhorším – kamarádila jsem s gymplačkama – všechny byly lepší i v rodině. Nejsem dobrá v hudbě, nejsem ani chytrá, ani tak nějak všechno. Ty opravky ... hloupost, je ve mně celkově.	3 - 4
4. Délétrvající poruchy zdraví	
Ne, jsem zdravá jak rybka. Jedničku dávám proto, že občas nějaká chřipka, angína ...	1
5. Chování, výraz, řeč	
Mně nepřijde, že bych mluvila nějak sprostě. Některý sprostý slova se mi třeba fakt líběj (smích). Umím se celkem vyjádřit, s tím nemám problém. Chování a výraz ... neměla jsem dvojku z chování, takže pohoda.	2 - 3
6. Práce, studium, peníze	
Práci moc neřeším, doma ale něco dělám. Studium ... chci dělat maturitu, jsem na střední (kvůli opravkám ... ale to dám). Peníze to neřeším, to spíš беру tak, že to co potřebuju, to mám ... to prostě neřeším.	2 - 3
7. Intimní partner, sexualita	
Tohle je takový... Nevadí mi, že nemám přítele a nechci se vázat, nechci mu věřit, že pro něj něco znamenám – proto se nechci na něj vázat. Mám strach, že bych se zklamala, protože se zklamávám celkem pořád.	2
8. Děti (včetně přání mít děti)	
Tohle jako neřeším, nechávám to na Pánu Bohu.	0

<p>9. Otec (mužské autority)</p> <p>Tatku беру jako autoritu, přijde mně, že si asi myslí, že jsem debil. Tak s tatškou nemám problém, občas si i popovídám, mám ho hodně ráda. Biologickýho tátu беру jenom jako toho co zařídil, abych tady byla, neberu ho jako tátu. Já se docela nerada podřizuju autoritám, ale jak kdy ... teda ... mám problém se podřídít. Mám pocit, že mě musí něčím nadchnout a musí ve mně něco vzbudit, to že když něco já řeknu, tak oni to opravdu nepovolí.</p>	1
<p>10. Matka (ženské autority)</p> <p>S mamkou dobrý. Rodiče mám ráda a oni mě mají taky rádi.</p>	1
<p>11. Sourozenci</p> <p>Spíš s některejma si rozumím líp, s některejma míň.</p>	2 - 3
<p>12. Přátelé</p> <p>No tak to jsou lidi zvenku (škola, církev) mimo rodinu. Lidi co chci, tak mám.</p>	1
<p>13. Denní rutina, návyky</p> <p>Dělám to, že si jakoby normálně denně třikrát čistím zuby, a když si je nevyčistím a nemůžu si je vyčistit, tak mně je špatně.</p> <p>Alkohol: No tak jako nepiju každý den, ani každý týden, tak jednou za měsíc se to nějak zvrtně, že se třeba opiju.</p> <p>Kouření: S kouřením ... já jelikož ty peníze moc neřeším a mám ty přátele a mám dobrý i špatný, takže kouření nevím ... jakoby kouřím. Nikdy jsem si krabičku nekoupila, ale od přátel dostanu.</p> <p>Drogy: Drogy no nevím ... tak no jo ... tak občas něco přijde. Tak marihuana, tak jednou za měsíc, že třeba od bejvalých spolužáků ... a že třeba nechce jít sám, tak mi nabídne.</p>	2 - 3
<p>14. Volný čas</p> <p>Když ho chci, tak si ho udělám, ale mohlo by ho být i víc. Trávím ho, že buďto jedu do města za kamarádama, kde jsme dříve bydleli a nebo jsem se spolužákama nebo si čtu.</p>	1

<p>15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.)</p> <p>Jelikož chodím do církve, tak slyším o Bohu každý den a večer si čteme (z Bible)... to je dobře. Ale mám v tom takový maglajz ... vím, že Bůh je. Ale já ho vlastně, ale nechci. A kdybych chtěla, tak bych nemusela dělat takový kraviny, jako zabývat se návykovými látkami, bejt s lidma, který mi je dávaj. Baví mě zabývat se náboženstvím, filosofií...</p>	2
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mamka, všechny sestry, učitelky,

muži: taťka, všichni bratři, učitelé.

Přátelé:

ženy: kamarádky, spolužačky,

muži: kamarádi.

Podřízení:

ženy: mamka, všechny sestry,

muži: taťka, všichni bratři.

Intimní partneři:

ženy: - ,

muži: - .

Vyhodnocení rozhovoru číslo 7

Z rozhovoru vyplývá, že tato dospívající dívka pocítuje životní spokojenost z rodinného zázemí, které má. Uvědomuje si, že ho vlastně mít ani nemusela. Svá trápení sdílí se svými pěstounskými rodiči, s kamarádkami a také psaním příběhů do svého deníku. Uvádí, že má moc ovlivnit svůj život, ale zároveň z rozhovoru vyplývá i obava, zda zvládne svůj život nasměrovat tak, aby byla spokojená.

Ve Vancouverském dotazníku označila nejvyšším číslem tři až čtyři oblasti: nálada a nespokojenost se sebou. Číslem dva až tři dále vyznačila oblasti: jiné symptomy, chování, výraz, řeč, práce, studium, peníze, sourozenci, denní rutina, návyky. Číslo dva zapsala do ob-

lastí: intimní partner, sexualita a filosofie života. Číslo jedna uvedla v oblastech: déletrvající poruchy zdraví, otec (mužské autority), matka (ženské autority), přátelé a volný čas. Za největší problém přispívající k její nespokojenosti považuje to, že nic neumí a pocít, že ji nic nebaví. Ukazuje se, že tyto její pocity souvisí také s nespokojeností sama se sebou ve srovnání se svými vrstevníky, kdy si připadá hloupá. Mrzí ji, že neumí hrát na žádný hudební nástroj a má pocít, že jsou všichni lepší než-li ona. Určitě se do toho prolíná i to, že musí dělat o letních prázdninách opravné zkoušky na střední škole, aby mohla postoupit do dalšího ročníku. Do skupinového schématu uvedla pouze pěstounské rodiče, nikoli rodiče biologické. Také je zajímavé, že pěstounští rodiče se objevují nejen v polaritě autorit, ale i v polaritě podřízených, stejně jako její nevlastní sourozenci, kteří jsou i o několik let mladší. U respondentky spatřujeme zvýšené riziko v požívání návykových látek. I zde se objevují, tak jak popisuje M. Vágenerová, vážné psychické problémy patrně související s pozdním umístěním dítěte do pěstounské rodiny. Pro představu uvádíme její první vzpomínku, kterou nazvala „*pocitem prázdnoty*“ ... „*že třeba občas, když jsem byla malá, tak se mi zdály příšerný věci, jako kdyby do mě někdo strkal, někdo mě někam odváděl a křičel. Tak takový pocít jako kdyby mě nikdo neobjal, že jsem neměla tu mámu, která by za mnou přišla, když jsem brečela.*“ Zdá se, že se to prolíná i do oblasti intimního partnerství. Má strach se vázat na někoho, kdo by ji měl rád. Myslí si, že by se zklamala, kdyby uvěřila, že pro něj něco znamená a on ji později opustil.

S rasovou diskriminací se tato mladá romská dívka setkává velmi často. Mrzí ji to, že nemůže ovlivnit předsudky lidí k odlišné barvě pleti. Projevy rasismu se jí hodně dotýkají a vyvolávají v ní pláč, smutek.

Při našem společném rozhovoru respondentka velmi dobře udržuje oční kontakt, pořukává rukama. Je vidět, že je pro ni problém vydržet delší dobu v klidu bez pohybu.

9.8 Rozhovor číslo 8

Pohlaví: muž

Věk: šestnáct let

Vzdělání: student střední školy

NRP: narozený

Pocit'uješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Spokojenost pocit'uju, to jo a v čem? Tak normálně spokojenej, když se mi něco podaří, když mě někdo pochválí, když dostanu dobrou známku ve škole. Taky si kolikrát říkám, že můžu být rád, že jsem v týhle rodině. Že jsem se narodil do věřící rodiny, jsem taky spokojenej se svou rodinou.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

Nejčastěji s rodičema, jinak s kamarádama.

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Ovlivnit svůj život? Jo to jo. Jsem takovej kolikrát paličatej, takže si udělám to co chci já, takže svůj život si vlastně ovlivňuju.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

Někdy se jí bojím a jinak si to představuju dost růžově, že to bude úžasný, že na všechno budou penízky, že budu mít krásnej barák. Někdy přemýšlím o tom, jak na tom budou sourozenci, kteří na tom nejsou tak dobře.

Jaké máš koníčky?

Koníčky? ... tak rád hraju na kytaru, ne tedy často, ale někdy si rád zahraju. Velký koníček je televize a počítač. Sport to ne, ale někdy si jdu zahrát ping-pong, jedu na kole nebo tenis.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

Jo párkrát jo, někdy se to týkalo i sestry, že měla problém. My jsme spolu chodili na různé kroužky a tak. U sourozenců se mi to hodně stává a teď ve škole se mi to hodně stává, protože jsou hodně protiromský a já nevím, jak na to mám reagovat.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) Tak tam bych dal průměr. Od stěhování se tady spíš nudím. Je to tady takový, že nemám moc kamarády. Nevím ... dřív ta škola byla tady taková, že to přispívalo k tomu, že nálada byla horší.	2 - 3
2. Jiné symptomy (nespavost, úzkost ...) Úzkost neprožívám, strach mám, jen když jsou naši pryč, že se ostatním něco stane (sourozenci, psi) – když jsou naši odjetí a zodpovědnost je na mně.	2

<p>3. Nespokojenost se sebou (pocity méněcennosti)</p> <p>No, tak nevím ... nemám to podle mě tak hrozný, že bych se sebou nebyl nějak spokojenej, ale zase kolikrát si nevěřím. Ale když vidím ty mí autority, tak bych chtěl být jako oni a to se pak objevuje nespokojenost sama se sebou.</p>	2
<p>4. Délétrvající poruchy zdraví</p> <p>Mám dva problémy – mám hodně nízký tlak, že se mi stane, že se mi zamotá hlava, když třeba vstanu od televize a ten druhý to je, že mně mrkají oči – mám tiky v očích.</p>	3
<p>5. Chování, výraz, řeč</p> <p>Výraz? ... to nevím co bych k tomu řekl. Ani nejsem nespokojenej a ani nejsem spokojenej, je to takový nijaký. Chování ... to se jako snažím chovat jako přiměřeně, někdy mi to ale uletí v něčem a to se pak snažím napravit. Řeč, tak tam mám větší problém, nerad čtu a tak mám problém s jazykem, mám malou slovní zásobu a mám pocit, že se neumím vyjadřovat.</p>	2
<p>6. Práce, studium, peníze</p> <p>Celý bych to hodnotil ... jako studium na základce bylo lepší, přechod na střední, bylo dost těžký. Kolektiv i lehčí učivo bylo ve větší pohodě ta základka. S učením to mám tak, že jsem docela línej a musel bych se nejdřív dokopat k učení. Se známkama jsem nebyl spokojenej. A peníze? Brigády si moc jako nesháním, ale chodili jsme s bráchou na jednu tady u nás. Ale jinak vystačím s kapesným, protože se snažím neutrácet, takže netrpím nouzí, že bych nějak potřeboval peníze.</p>	2
<p>7. Intimní partner, sexualita</p> <p>Nemám nikoho, ale nijak mně to nechybí a do budoucna bych někoho chtěl, ale v blížký budoucnosti to neplánuju.</p>	1
<p>8. Děti (včetně přání mít děti)</p> <p>Neřeším děti. Děti bych chtěl mít a někdy si říkám, že bych si vzal i pěstounský, ale nebudu to tak přehánět jako naši.</p>	0

<p>9. Otec (mužské autority)</p> <p>S tatškou má dobrej vztah. Řekl bych, že mám lepší s mamkou, ale to je asi normální. V tatškuj vidím velkou autoritu, protože mně se zdá, že je hodně chytrej. Hodně nám pomáhá s věcma do školy, ale někdy se taky hodně rozčílí, ale nevyměnil bych ho. Ale to rozčilení chápu, protože to mám taky tak, že to mám podobný jako von.</p>	0
<p>10. Matka (ženské autority)</p> <p>K mamce mám lepší vztah. Myslím si, že mamka si vybrala dobře to svý povolání ... prostě to s těma dětma umí a nedělá mezi náma dětma rozdíl. Ten rozdíl mezi přijatýma a dětma narozenýma jsem zažil s jinýma pěstounskýma rodinama na táboře, jak jezdíme. No tak na mamce se mi líbí to, že mi mamka, když mám problém s kamarádstvím, že mi dokáže dát nějakou radu, že mi pomůže se vším, s čím mám problém.</p>	0
<p>11. Sourozenci</p> <p>Myslím si, že společně máme dobrý vztahy, ale někoho mám radši, někoho méně rád a záleží to na tom, jak dlouho u nás jsou. Třeba s Janou jsem chodil do školy, tak tu mám hodně rád.</p> <p>Deset dětí v jednom domě, to je někdy samá hádka, ale jinak zase na tom nejsme tak špatně.</p>	1
<p>12. Přátelé</p> <p>Přátele mám. Mám jich sice málo, ale to mi nevadí. Já jsem spíš introvert. Potom stěhování jsem měl problém si najít kamarády.</p>	2
<p>13. Denní rutina, návyky</p> <p>Spíš nemám, já jsem teď měl návyk, že jsem si dával mlíko a mléčný výrobky.</p> <p>Alkohol: Ne.</p> <p>Kouření: Ne.</p> <p>Drogy: Ne.</p>	0

<p>14. Volný čas</p> <p>Ted' mám volného času fakt hodně, ono se to týká i toho, že vlastně nevím, co tady mám dělat a jsem doma, že se mi ani nikam nechce, ale jsem rád, když jezdíme někam s rodinou. Že když je škola, že si ten volnej čas udělám a kolikrát jsem i vyřadil tu školu z denního programu. Nejradši trávím volný čas, když jedeme s rodinou na výlet nebo o prázdninách na nějaký vandry.</p>	<p>1</p>
<p>15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.)</p> <p>Tak jako vztah k Bohu to je taková to ... v neděli do kostela, modlení a poprosit o pomoc.</p>	<p>1</p>
<p>Poznámky k bodu ( )</p>	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mamka, prababička,

muži: Ježíš, taťka, učitel ze základní školy, starší kamarád.

Přátelé:

Ženy: Jana (sestra), Klára (pes),

muži: kamarád.

Podřízení:

ženy: tři mladší sestry, papoušek Dandy, Klára (pes),

muži: dva mladší bratři, Alík (pes).

Intimní partneři:

ženy: - ,

muži: - .

Vyhodnocení rozhovoru číslo 8

Z rozhovoru se dozvídáme, že tento dospívající mladý muž pociťuje ve svém životě spokojenost tehdy, když se mu něco podaří a z ocenění druhých lidí. Ví, že své problémy může sdílet s rodiči, ale i s kamarády. Uvědomuje si i to, že svůj život má ve svých rukou a záleží na jeho chování, jak ho ovlivní. Zmiňuje i určitou obavu ze své budoucnosti, aby vše dobře zvládl.

Ve Vancouverském dotazníku označil za problémy přispívající k nespokojenosti oblast s nejvyšším číslem tři: deletrvající poruchy zdraví, konkrétně nízký tlak a tiky v očích. Oblast: náladu, označil číslem dva až tři, což souvisí s přestěhováním a také částečně i s novou školou, kde se mu tolik nelíbí. Doposud si nenašel nové kamarády. Číslem dva pak označil oblasti: jiné symptomy, chování, výraz, řeč, práce, studium, peníze, přátelé. Z rozhovoru vyplývá, že pocítuje možná až příliš velkou zodpovědnost za všechny své mladší vlastní i nevlastní sourozence i pejsky, což vidíme také ve skupinovém schématu. Zajímavé je, že nezapsal do skupinového schématu tři další nevlastní sourozence – s jedním z nich sdílí společný pokoj. Číslo jedna uvedl u oblastí: intimní partner, sexualita, sourozenci, volný čas, filosofie života. U filosofie života, konkrétně u víry zaznamenal i vztah k Pánu Ježíši, který označil i ve skupinovém schématu do polarit autorit. Má moc hezký vztah ke svým rodičům, především k matce. Oceňuje jejich rovný přístup ke všem dětem.

S rasovou diskriminací se respondent setkal nejen ve škole, ale i u své rodiny, konkrétně přímo u své nevlastní romské sestry, kterou má velice rád. Respondent při společném rozhovoru je otevřený, ale velmi málo udržuje oční kontakt.

9.9 Rozhovor číslo 9

Pohlaví: žena

Věk: osmnáct let

Vzdělání: studentka odborného učiliště

NRP: od dvanácti let

Zdravotní problémy: lehká mentální retardace, porucha sluchu

Pocítuješ ve svém životě spokojenost a v čem?

Tak spokojenost jako, že jsem tady v týhle rodině a že už nemusím být v děcáku.

S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?

Tak asi mamce.

Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?

Určitě ho můžu ovlivnit, v tom, že když udělám výuční list, že můžu si pak najít práci, která je v mém oboru, jak dělám.

Jakou máš představu o své budoucnosti?

Tý jo, tak já nevím ... zatím jsem u mamky, takže jsem to ani nijak neřešila.

Jaké máš koníčky?

Tak ... hm ... baví mě zpívání, baví mě být s kamarádkama venku, na počítači, baví mě to i docela číst.

Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?

Setkala jsem se už ve škole, že se mně posmívali, že jsem tmavší než ti ostatní.

Vancouverský dotazník:

POPIS PROBLÉMU	0 - 5
1. Nálada (0 – šťastný, ...5 – velice depresivní) Náladu mám, že když jsem venku s kamarádkama, tak dobrou a když je nuda, tak je to blbý.	1
2. Jiné symptomy (nespavost, úzkost ...) Nic mě netrápí.	0
3. Nespokojenost se sebou (pocity méněcennosti) Tak ve školním roce jsem prožívala, že se mi posmívali, ale teď už je to dobrý. Posmívali se mi, že jsem jiná než ostatní, tím že jsem tmavší.	2
4. Děletrvající poruchy zdraví Nemám.	0
5. Chování, výraz, řeč No tak ve škole se mnou asi s chováním moc spokojení nejsou, ale já si toho moc nevšímám. Víím, že to chování není moc dobrý a někdy to přeženu a pak mě to mrzí.	2
6. Práce, studium, peníze Tam to je dobrý, se školou jsem spokojená a baví mě to. Peníze jsou v pohodě.	0
7. Intimní partner, sexualita No, tam mám akorát přítele, rozumíme si.	0
8. Děti (včetně přání mít děti) Teď o tom nepřemýšlím.	0
9. Otec (mužské autority) S tatškou v pohodě, máme spolu dobrej vztah. Vnímám ho jako autoritu, že ho musím poslouchat. Je to můj otec.	0

10. Matka (ženské autority) S mamkou to je taky dobře, rozumíme si. Beru ji jako autoritu, že ji musím poslouchat a vnímám ji jako mojí matku.	0
11. Sourozenci Tak někdy mě štvou, ale mám je ráda.	0
12. Přátelé S přítelem jsem na tom v pohodě. Takže chodím s nima ven, jsme spolu třeba delší dobu.	0
13. Denní rutina, návyky Já asi nic nemám. Alkohol: Nepiju. Kouření: Tak jako ... že občas si dám, ale není to tak, že bych na tom byla závislá (za týden tři-čtyři cigarety). Cigarety si koupím anebo třeba, když jdu s kamarádkama, tak daj. Drogy: Vůbec.	0
14. Volný čas Já volný čas trávím, že jsem venku s kamarádkama a mám ho dost.	0
15. Filozofie života (víry, pověry, vztah ke společnosti, ke společenským hnutím, atd.) Nejblíž mám asi k Pánu Bohu.	0
Poznámky k bodu ( )	

Skupinové schéma

Autority:

ženy: mistrová, učitelky ve škole,

muži: učitelé ve škole.

Přátelé:

ženy: dvě kamarádky, čtyři spolužačky,

muži: dva spolužáci.

Podřízení:

ženy: pacientky LDN,

muži: pacienti LDN.

Intimní partneři:

ženy: - ,

muži: přítel.

Vyhodnocení rozhovoru číslo 9

Respondentka svoji spokojenost vyjadřuje jako vděčnost, že přišla do pěstounské rodiny a nemusí být v dětském domově. Jako člověka, se kterým může sdílet své trápení, uvádí pěstounskou maminku. I přes svoji zdravotní diagnózu - lehkou mentální retardaci si uvědomuje, že pokud se vyučí, bude moci dělat práci ve svém oboru. Jasnou, konkrétní představu o své budoucnosti nemá.

Vancouverský dotazník nám prozrazuje, že za největší problém přispívající k nespokojenosti označila oblasti číslem dva: nespokojenost se sebou a chování, výraz, řeč. Jednak z důvodu, že se jí ve škole posmívali, že je Romka a pro nevhodné chování. S rasovou diskriminací se tedy osobně setkala. Číslo jedna pak uvedla u oblasti: nálada a to z důvodu, že není vždy spokojená stejně jako její okolí se svým chováním. Do skupinového schématu nevedla do žádné polarity rodiče ani sourozence. V polaritě souřadných uvedla několik svých kamarádek, spolužaček a spolužáků. Z rozhovoru vyplývá, že jsou pro ni nejdůležitější přátelské vztahy.

Zpočátku společného rozhovoru spatřujeme určitou nejistotu a obavy, není příliš uvolněná. Později však nervozita ustupuje a již se usmívá. Udržuje velmi dobře oční kontakt.

10 Vyhodnocení

10.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

Otázka číslo 1:

Jsou mladí lidé různého etnika vyrůstající v jedné rodině stejně spokojení?

Z provedeného výzkumu vyplývá, že respondenti tohoto výzkumu, dospívající mladí lidé různého etnika v jedné rodině, nevykazují stejnou míru spokojenosti. K tomuto závěru docházíme z výsledků Vancouverského dotazníku, kdy bodové i ústní hodnocení různých oblastí života bylo u každého respondenta jiné.

Otázka číslo 2:

Jaké jsou jejich problémy přispívající k nespokojenosti a jak je řeší?

Za nejčastěji označené oblasti problémů přispívajících k nespokojenosti dospívajících účastníků našeho výzkumu můžeme označit oblasti nálady; nespokojenost se sebou (pocitů méněcennosti); chování, výraz, řeč a práce, studium, peníze. Vidíme, že si své problémy všichni respondenti snaží nějakým způsobem vyřešit. Někomu se to daří lépe, někomu hůře. U dvou účastníků spatřujeme určité riziko v požívání návykových látek. Někteří prokazují i ve svém mladém věku zájem pomoci druhým lidem, které mají kolem sebe. Konkrétně tento zájem spatřujeme v jejich dobrovolnické práci s předškolními, školními dětmi a s mládeží v církvi, či v nízkoprahovém centru pro děti a mládež ze sociálně slabých rodin. Své problémy účastníci výzkumu řeší svými koníčky např. hrou na hudební nástroj, psaním příběhů, uměleckou činností (malba, kresba), sportem, četbou knih, získáváním nových dovedností, samostudiem v oblastech, které je zajímají např. chemie, náboženství, filosofie či technika. Dále jim také pomáhá i setkávání se s přáteli, čtení z Bible, víra v Boha. Někteří z respondentů dokáží otázku chybějících peněz konstruktivně řešit občasným přivýdělkem (brigádou).

Otázka číslo 3:

Mají konflikty v mezilidských vztazích?

Z provedeného výzkumu vyplývá, že někteří respondenti opravdu mají problémy v mezilidských vztazích. Problémem v mezilidských vztazích myslíme přímý konflikt

s druhou osobou. Jeden respondent má problémy si udržet přátelství a pečovat o ně, což se mu prolíná i do různých polarit skupinového schématu - vztahu k ostatním lidem, ale také i do vztahů sourozeneckých. U jiného respondenta spatřujeme i jakýsi vnitřní konflikt ve vztahu s kamarádem. Zatím neví a hledá, zda takové přátelství chce a má smysl.

10.2 Vyhodnocení předpokladů výzkumu

Předpoklad číslo 1:

Problémy dospívajících jedinců (českého a romského etnika), přijatých do pěstounské rodiny, jsou stejné jako u dospívajících narozených do pěstounské rodiny.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že problémy dospívajících přijatých (českého a romského etnika) v pěstounské rodině nejsou úplně stejné jako u dospívajících narozených do pěstounské rodiny. Tento předpoklad se tedy nepotvrdil. Z výzkumu však vyplynulo, že přijatí dospívající v náhradní rodině mají, jak se zdá, častější problémy v osobních vztazích, větší problémy s návykovými látkami a problémy s rasovou diskriminací u respondentů romského etnika.

Předpoklad číslo 2:

Pěstounští rodiče jsou autoritou pro dospívající jedince přijaté i narozené do rodiny.

Pro všechny jedince narozené do rodiny nejsou rodiče autoritou. Z pěti přijatých jedinců jsou pěstounští rodiče autoritou pouze u třech (věk přijetí: 8 měsíců, 2,5 roku, 10 let), u dvou (věk přijetí: 5 let, 12 let) nikoliv. Věk, ve kterém bylo dítě přijato do rodiny, v tomto případě nemá vliv na vnímání autorit. Tento předpoklad se tedy nepotvrdil.

Předpoklad číslo 3:

Dospívající jedinci přijatí i narození do rodiny mají sociální cit – „vědomí sounáležitosti s druhými lidmi, zájem o jejich prospěch a blaho“.

Souhrn výzkumů viz výše - respondenti č. - narození N, přijatí P:

1N – Vancouverský dotazník, bod č. 11 (VD)0 – váží si sourozenců, skupinové schéma (SCH) - sourozence má v přátelích i podřízených,

2P – VD1 – sourozenci mu nevadí, má je rád, SCH – sourozence má v podřízených,

- 3P** – VD3 – vztahy různorodé, vnímá důležitost pomoci mladším bratrům (tápají, hledají, kterou cestou se vydat), SCH – sourozence nemá,
- 4N** – VD3 – má o sourozence zájem, vnímá bratry, že jsou ve složitém vývojovém období, SCH – sourozence má v přátelích i podřízených,
- 5N** – VD2 – pokud něco sourozenci provedou, „žehlí to za ně“, vnímá problémy staršího bratra, SCH – sourozence má v přátelích i podřízených,
- 6P** – VD0 – se všemi má pěkný vztah (jeden sourozenec mu pomáhá, půjčuje mu věci), SCH – sourozence nemá,
- 7P** – VD2-3 – s některými si rozumí více, s některými méně, SCH – sourozence má v podřízených,
- 8N** – VD1 – společně dobré vztahy, na to kolik má sourozenců, to vnímá dobře, SCH – sourozence má v podřízených,
- 9P** – VD0 – sourozenci ji někdy štvou, má je ale ráda, SCH – sourozence nemá.

Všeobecně jsou vztahy mezi sourozenci dobré, mají zájem jeden o druhého, vnímají problémy sourozenců, mají vědomí sounáležitosti. To vše vychází z vnímání dobrého rodinného zázemí a úplné rodiny viz závěr předpokladu č. 4, což u některých dříve nebylo. Tento předpoklad se potvrdil.

Předpoklad číslo 4:

Zdravotní problémy dospívajících jedinců přijatých do pěstounské rodiny ovlivňují jejich životní spokojenost.

Respondent č. 2 – zdravotní postižení

- spokojenost – umí hrát na kytaru, zdárné ukončení školního roku a postup do dalšího ročníku,
- nespokojenost – že kouří marihuanu, **nechová se správně, má špatné vyjadřovací schopnosti**, jeho postoj ke škole, nedostatek peněz.

Respondent č. 3 – zdrav

- spokojenost – pohled do budoucnosti, splnění přání,
- nespokojenost – únava, vnitřní stres, nemá s nikým vztah, absence přátel, nežije, jak by měl (dle božího zákona), vztah s matkou pěstovankou.

Respondent č. 6 – zdrav

- spokojenost – že má rodinné zázemí,

- nespokojenost – studium, nebaví ho učební obor, který si vybral, nemá ve škole přátele.

Respondentka č. 7 – zdravotní postižení

- spokojenost – že má rodinné zázemí, sdílí se s pěstounskými rodiči o svých problémech,
- nespokojenost – **neumí nic pořádně, v ničem není dobrá, má pocit, že patří k nejhorším, není chytrá.**

Respondentka č. 9 – zdravotní postižení

- spokojenost – že má rodinné zázemí, vědomí nutnosti se vyučit a ovlivnit tím svůj život,
- nespokojenost – **své chování, výraz, řeč, posmívají se jí, že je Romka.**

Respondenti s určitým zdravotním postižením si uvědomují své nedostatky a ovlivňuje to jejich životní spokojenost. Tento předpoklad se potvrdil.

Předpoklad číslo 5:

Dospívající jedinci romského etnika řeší navíc problémy s rasismem.

Tento předpoklad se potvrdil. Dospívající jedinci romského etnika se ještě navíc setkávají s problémy rasismu. Tři ze čtyř respondentů potvrdili, že se osobně setkali s projevy rasismu.

10.3 Celkové shrnutí výzkumu

Výzkum kladl důraz především na stránku kvalitativní. Součástí výzkumu sice bylo pouze devět zkoumaných vzorků, výzkum byl však veden důkladně, s různou metodologií a z několika úhlů pohledu. Ze zmíněného důvodu se právě důkladné rozpracování každého jednotlivého případu stává silnou stránkou této práce.

V rámci výzkumu bylo překvapivé, jaké úrovně vyspělosti a vnímání respondenti jsou, jejich zájem o rozhovor, zájem o celou rodinu a přístup k ní, u všech velká vděčnost za to, že jsou členy fungující rodiny a se samozřejmostí přispívají k tomu, aby rodina fungovala.

Důležité bylo také uvědomění si a představa všech respondentů, v čem prožívají svoji životní spokojenost, což vnímám velmi pozitivně. Částečnou míru spokojenosti překvapivě prožívají všichni respondenti.

Při provádění výzkumu mne osobně zasáhlo, jak se snaží pěstounští rodiče vytvořit respondentům prostředí bezpečí, lásky a domova a také jakým způsobem dokáží přistupovat k jejich výchově i přes jejich různá zdravotní postižení.

Překvapivý byl také přístup respondentů k penězům i přes skutečnost, že rodiny mnoho finančních prostředků nemají. Většinou šlo o spokojenost nebo vyrovnanost se situací. Zajímavá byla také záporná zkušenost jednotlivců s rasistickými přístupy okolí.

Hlavní a podstatné však bylo vědomí všech účastníků, že mají určitou moc nad svým životem. Mohou jej tedy ovlivnit, což je velmi důležité pro budoucnost. Jejich samostatný život po odchodu z pěstounské rodiny a bezproblémové zařazení do společnosti je jedním z hlavních cílů pěstounské péče.

Závěr

Tématem této bakalářské práce byla životní spokojenost dospívajících středoškolských a vysokoškolských studentů českého a romského etnika v pěstounské rodině. S tématem jsem propojil stanovené cíle práce, kterými jsem popsal problémy, které životní spokojenost ovlivňují. Objasnili, zda se tyto problémy mezi narozenými a přijatými jedinci ve stejné rodině liší. Dále také uspořádal pohled na dospívající jedince romského etnika, upozornil na oblast náhradní rodinné péče, konkrétně pěstounské rodiny a to především v tom, jak je pro psychický vývoj dítěte důležité včasné umístění dětí do těchto rodin. K tomu také z nového úhlu pohledu přispěl k potvrzení, že dobře fungující rodina nejen biologická, ale v našem případě i pěstounská, má významný vliv na dospívající jedince a následně i na jejich vlastní rodiny včetně pokračujících generací.

Stanovené cíle byly splněny. V rámci celé práce jsem nenarazil na žádné výraznější překážky. Průběh výzkumu přinesl mnoho zajímavých, až překvapivých informací, přesto že jsem respondenty dobře znal. Také z výzkumu vyvstalo mnoho otázek, které by mohly být tématem další samostatné práce, proto by bylo vhodné případně na tuto práci navázat. **Přesto, že jsem všechny respondenty osobně znal, bylo pro mne velmi překvapivým zjištěním, jaké mají adoptovaní respondenti zdravotní obtíže. Také pro mne bylo velkým překvapením, jakým způsobem pěstounští rodiče dokáží přistupovat k výchově dospívajících s postižením.** Například příprava do školy. S klidem, se kterým poněkolikáté opakovali stejná témata, bez nervozity a s pochopením. Zdravotní problémy byly také předpokladem výzkumu číslo 4, který se potvrdil. Respondenti s určitým zdravotním postižením si uvědomovali své nedostatky, které ovlivňují jejich životní spokojenost, což také potvrzuje 3. kapitola teoretické části, konkrétně zmíněné determinanty úrovně životní spokojenosti dle J. S. Levina a L. M. Chattersové. **Mezi překvapivé informace patřilo, jaké úrovně vyspělosti a vnímání respondenti jsou, jejich zájem o rozhovor, zájem o celou rodinu a přístup k ní, u všech velká vděčnost za to, že jsou členy fungující rodiny a se samozřejmostí přispívají k tomu, aby rodina fungovala.** Dělat běžné pracovní povinnosti vnímali jako naprosto přirozené. Nikdo to nebral jako nepřijemnou nutnost, kterou musí a nechce. To vyvolává otázku: „*Jací by byli respondenti, pokud by vyrůstali v jiném sociálním prostředí?*“ Zmíněné zájmy a vděčnost potvrzují údaje zmíněné ve 4. kapitole teoretické části, konkrétně významné vlastnosti z hlediska působení rodiny, díky nimž se rodina může stát zdrojem jistoty a bezpečí. Vědomí sounáležitosti je také potvrzeno v předpokladu výzkumu číslo 3. **Překvapivý byl také pří-**

stup respondentů k penězům, i přes skutečnost, že rodiny mnoho finančních prostředků nemají. Většinou šlo o spokojenost nebo vyrovnanost se situací. U pěti respondentů spokojenost s tím, co mají, u čtyř vyrovnanost z toho, že si mohou přivydělat brigádou. To vyvolává otázku: „*Jak pomoci studentům s hledáním příležitostných prací?*“, dále „*Jakou formou podporovat pěstounské rodiny?*“ **Zajímavá byla také záporná zkušenost jednotlivců s rasistickými přístupy okolí.** To vyvolává otázku: „*Jak změnit přístup společnosti k romské menšině?*“

Z pěti stanovených předpokladů výzkumu se tři potvrdily. Nepotvrdily se předpoklady: „*Problémy dospívajících jedinců (českého a romského etnika), přijatých do pěstounské rodiny, jsou stejné jako u dospívajících narozených do pěstounské rodiny.*“ a „*Pěstounští rodiče jsou autoritou pro dospívající jedince přijaté i narozené do rodiny.*“

Hlavním důvodem ke zpracování práce byl obdiv pěstounských rodičů, se kterými mám přátelský vztah a detailní znalost jejich rodin. Jedny rodiče znám z doby, kdy pěstounskou péči teprve řešili a hledali cestu k této výchově, což přerostlo v pojetí pěstounství, jako celoživotní poslání. Měl jsem tedy příležitost sledovat těžkou životní cestu, kterou absolvovali od počátků až po dnešní dobu. **Ze závěrů vyplývá, že se jim podařilo u těchto dětí zpřetrhat kruh, ve kterém se ocitly a zároveň jim předvést model fungující rodiny. Tito pěstounští rodiče se rozhodli o skloubení výchovy mezi svými narozenými i přijatými dětmi.** Z toho také vyplývá, že jejich práce měla a má smysl. Díky jejich práci dochází k nenahraditelné pomoci dospívajícím, zmíněné v kapitole číslo 4.3 teoretické části a tím ke snižování negativních důsledků absence rodičovské péče, zmíněných v kapitole 4.2 teoretické části. **Dlouhodobě jsem měl příležitost sledovat výchovné metody a přístupy, které postupně vyvolávaly změny jejich dětí. Toto poznání ovlivnilo v pozitivním smyslu výsledek práce a zároveň v něm spočívá její přínos pro ostatní.** Z údajů ve 4. a 5. kapitole teoretické části vznikl předpoklad výzkumu číslo 2, kde jsem předpokládal na základě sledovaných všeobecně kladných vztahů v rodinách, že budou pěstounští rodiče autoritou pro dospívající jedince. **Překvapivě předpoklad nebyl potvrzen, což může být přičítáno změnám probíhajícím v dospívání, zmíněným v 1. kapitole teoretické části. Dále pak u jedné rodiny skutečností, že se přestěhovala proti vůli některých členů.** Tento předpoklad výzkumu by se tedy teoreticky mohl v budoucnu potvrdit.

Hlavním úkolem dospívání je hledání vlastní identity, zmíněné v 1. kapitole teoretické části. Je to hledání kam patřím, nalézání svého místa a poslání ve světě. Uvědomění si toho co chci, co vím, co dokážu a čemu věřím. Smyslem této práce také bylo pomoci účastníkům

výzkumu v jejich životním hledání, vedení k zamýšlení se nad otázkami, zda mám vůbec moc svůj život nasměrovat tam, kam chci. **Překvapivě jsou si všichni účastníci tohoto výzkumu vědomi toho, že určitou moc nad svým životem opravdu mají.** Pro mne osobně bylo zajímavé vidět u respondentů, kteří přišli do pěstounské rodiny ve starším věku, projevy vděčnosti za svoji novou pěstounskou rodinu. Uvědomuji si, že všichni na začátku svého života nemáme stejný start. Těžkosti, se kterými se setkáváme, jsou u každého jiné. To také vyplynulo z praktické části - výzkumu. V této práci jsem pracoval i s romskými respondenty, u kterých jsem si uvědomil, že opravdu mají ztížený start do života a to nejen tím, že nebyli přijati svými biologickými rodiči, ale také tím, že nejsou přijímáni okolím svých vrstevníků, sousedů, prostě společností, ve které žijí. **Viděl jsem, že opravdu záleží na plném přijetí dítěte a také na jeho včasném umístění do náhradní rodiny. Vnímám, že model dobře fungující rodiny je velmi důležitý nejen pro respondenty samotné, kdy se jim osobně dostává přijetí, ale také pro další budoucí generace. Tito dospívající lidé pak mohou později v budoucnosti čerpat ze své osobní zkušenosti ve výchově svých dětí. Všichni respondenti si dokázali uvědomit a představit v čem prožívají svoji životní spokojenost, což vnímám velmi pozitivně.** Někteří ji prožívají jako vděk za rodinu, ve které vyrůstají a za lásku, kterou jim současná rodina poskytuje. Jiní za dovednosti, které mají, ať už je to úspěch např. ve škole nebo radost ze hry na hudební nástroj. Někdo ji pociťuje ve vztazích s lidmi kolem sebe nebo z výsledků své práce. Jiný ji shledává v naději, že se mu vše v budoucnu podaří. **Částečnou míru spokojenosti tedy prožívají všichni respondenti.** Přál bych si, aby z dnešních dospívajících mladých lidí vyrostli lidé sebeaktualizovaní, zodpovědní a uvědomující si morální hodnoty. Při vypracovávání této práce jsem byl svědkem toho, že jim v tomto právě pomáhají jejich nové pěstounské rodiny, neboť pěstounští rodiče se našim respondencům snaží vytvořit prostředí bezpečí, lásky a domova.

Seznam použitých zkratk

NRP	Náhradní rodinná péče
SCH	Skupinové schéma
VD	Vancouverský dotazník
WHO	Světová zdravotnická organizace

Seznam literatury

- *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad.* Praha: Biblická společnost, 1993. 1150 s. ISBN 80-900881-6-3.
- BAŠTECKÁ, B. *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie.* 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 516 s. ISBN 978-80-7367-470-0.
- BLATNÝ, M. *Psychologie osobnosti.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 304 s. ISBN 978-80-247-3434-7.
- BLATNÝ, M., DOSEDLOVÁ, J., KEBZA, V., ŠOLCOVÁ, I. *Psychosociální souvislosti osobní pohody.* Brno: Vydavatelství MSD, 2005. 109 s. Masarykova univerzita, ISBN 80-86633-35-7.
- CAMPBELL, R. *Potřebuji tvou lásku.* 4. vyd. Praha: Návrat domů, 2008, 135 s. ISBN 978-80-7255-179-8.
- CLOUD, H., TOWNSEND, J. *Jak vychovat báječné děti?* 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002. 190 s. ISBN 80-7255-049-7.
- DÖRNER, K., PLOG, U. *Bláznit je lidské – učebnice psychiatrie a psychoterapie.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 356 s. ISBN 80-7169-628-5.
- DRAPELA, V. J. *Přehled teorií osobnosti.* 5. vyd. Praha: Portál, 2008. 174 s. ISBN 978-80-7367-505-9.
- GELDARD, K., GELDARD, D. *Dětská psychoterapie a poradenství.* Praha: Portál, 2008, 328 s. ISBN 978-80-7367-476-2.
- HARTL, P. *Stručný psychologický slovník.* 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 312 s. ISBN 80-7178-803-1.
- JANCEY, P. *Kde je Bůh, když to bolí?* 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2003. 217 s. ISBN 80-7255-070-5.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník.* 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- KEBZA, V. *Psychosociální determinanty zdraví.* 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 263 s. ISBN 80-200-1307-5.
- KNOBLOCH, F., KNOBLOCHOVÁ, J. *Integrovaná psychoterapie.* 1. vyd. Praha: Grada; 1993. 376 s. ISBN 80-7169-027-9.
- KNOBLOCH, F., KNOBLOCHOVÁ, J. *Integrovaná psychoterapie v akci.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. 322 s. ISBN 80-7169-679-X.

- KOVAŘÍK, J. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 168 s. ISBN 80-7178-957-7.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 196 s. ISBN 978-80-7367-726-8.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie moudrosti a dobrého života*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2362-474.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie pocitů štěstí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 136 s. ISBN 978-80-247-4436-0.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie vděčnosti a nevděčnosti kudy vede cesta k přátelství?*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 120 s. ISBN 978-80-247-1838-5.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie Možnosti, které čekají*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 144. ISBN 978-80-247-3604-4.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 6. vyd. Praha: Portál, 2013, 143 s. ISBN 978-80-262-0519-7.
- MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 309 s. ISBN 978-80-7367-331-4.
- MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK J., BENEŠOVÁ, L.; *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3.
- MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 312 s. ISBN 987-80-7367-331-4.
- NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 222 s. ISBN 80-7178-741-8.
- PAULÍK, K. *Psychologie lidské odolnosti*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-2959-6.
- RŮŽIČKA, J. *Komunitní a skupinová psychoterapie v české perspektivě*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7387-467-4.

- ŘÍČAN, P. *Cesta životem – vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
- ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. 5.vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 200 s. ISBN 978-80-247-1174-4.
- SLEZÁČKOVÁ, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 304 s. ISBN 978-80-247-3507-8.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 273 s. ISBN 80-7367-182-4.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, M. M. *Psychický vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2.
- VANČÁKOVÁ, M. *Romské děti žijí mimo vlastní rodinu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007, 59 s.
- VÁVROVÁ, A., BUBLEOVÁ, V. *Pěstouni mají právo na služby*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2007. 241 s.
- BUBLEOVÁ, V., HAVLÍČKOVÁ, E., VANČÁKOVÁ, M., KOVAŘÍK, J., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Romské děti žijí mimo vlastní rodinu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007. 46 s.
- VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 543 s. ISBN 978-80-7367-342-0.
- VYMĚTAL, J. *Lékařská psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. 400 s. ISBN 80-7178-740-X.
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, §45a – Pěstounská péče.

Elektronické zdroje:

- Něco z historie pěstounství. *Dobrá rodina, o.p.s.* [online]. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.dobrarodina.cz/chci-se-stat-pestounem-nebo-osvojitelem/neco-z-historie-pestounstvi>.

Přílohy

Příloha číslo 1

Rozhovor

Pohlaví:

Věk:

Vzdělání:

NRP:

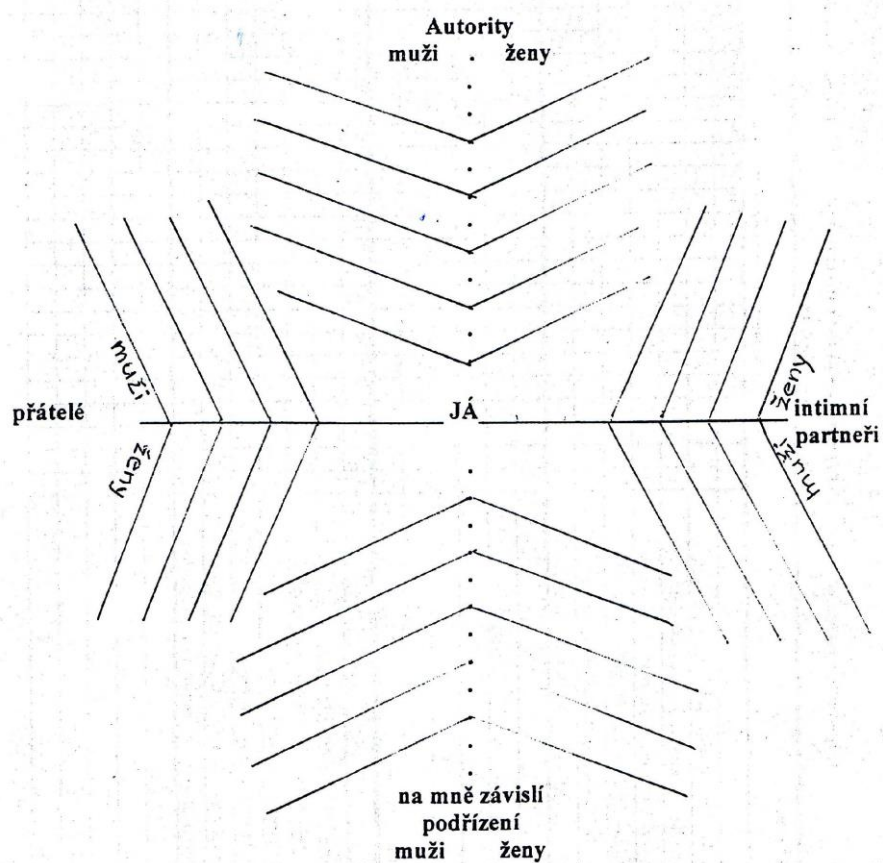
- 1. Pociťuješ ve svém životě spokojenost a v čem?**
- 2. S kým můžeš sdílet svá trápení, radost?**
- 3. Myslíš si, že máš moc ovlivnit svůj život?**
- 4. Jakou máš představu o své budoucnosti?**
- 5. Jaké máš koníčky?**
- 6. Setkal/a jsi se s rasovou diskriminací?**

Skupinové schéma

J.Knobloch, J. Knoblochová - integrovaná psychoterapie

Mé skupinové schéma: Jméno _____

Anotace

Jméno a příjmení:	Michal Rousek
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Životní spokojenost dospívajících (středoškolských a vysokoškolských studentů) českého a romského etnika v pěstounské rodině.
Název v angličtině:	The Life Satisfaction of Czech and Roma Adolescents (Secondary School and University Students) in Foster Care.
Anotace práce:	<p>Cílem této práce bylo popsat faktory, které přispívají k životní spokojenosti narozených i přijatých (romská i česká národnost) dospívajících v pěstounské rodině, objasnit, zda se tyto problémy mezi narozenými a přijatými jedinci ve stejné rodině liší. Dále také přispět ke změně pohledu na dospívající jedince romského etnika, upozornit na oblast náhradní rodinné péče, konkrétně pěstounské rodiny, a to především v tom, jak je pro psychický vývoj dítěte důležité včasné umístění dětí do těchto rodin a přispět z nového úhlu pohledu k potvrzení, že dobře fungující rodina nejen biologická, ale v našem případě i pěstounská, má významný vliv na dospívající jedince a následně i na jejich vlastní rodiny včetně pokračujících generací.</p>
Klíčová slova:	Dospívání, životní spokojenost, rodina, náhradní rodinná výchova, romská kultura.

Anotace v angličtině:	<p>The aim of this study was to describe the factors that contribute to life satisfaction of born or adopted (both Roma and Czech nationality) adolescents in foster care, to clarify whether these problems among individuals born and adopted in the same family differ. Other aims are to contribute to a change of view on adolescent individuals from Roma ethnic group, to highlight the area of foster care, specifically foster families, and to emphasize how important is for the psychological development of the child the early placement of children in these families. The study also helps to confirm that a well-functioning family, not only biological, but in our case, foster family, has a significant influence on adolescents and consequently on their own family, including continuing generations.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>Adolescence, life satisfaction, family, foster care, Roma culture.</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>3</p>
Rozsah práce:	<p>88</p>
Jazyk práce:	<p>český</p>